

SEGÉDKÖNYVEK
A MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANÍTÁSÁHOZ.

SZERKESZTI: D^R. BÁN ALADÁR,
ÁLL. FŐGIMN. TANÁR.

10. füzet

ETELKA KARJELBEN.
SZOMORKÁS TÖRTÉNET.
NÉGY SZAKASZOKBAN.

IRTA
DUGONICS ANDRÁS.

KIADTA ÉS BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA:
D^R. PRÓNAI ANTAL,
KEGYESRENDI TANÁR.

POZSONY 1904. BUDAPEST.
KIADJA STAMPFEL KÁROLY
CS. ÉS KIR. UDVARI ÉS KIR. AKAD. KÖNYVKERESKEDŐ.

TARTALOM

BEVEZETÉS.

SZEREPLŐ-SZEMÉLYEK.

ELŐ-INTÉS.

ELSŐ SZAKASZ.

Elő-beszéd.

ELSŐ RÉSZ. Etele a vad Szigetben.

MÁSODIK RÉSZ. Etének csudálkozása.

HARMADIK RÉSZ. Nagyhabi Tabánnal.

NEGYESIK RÉSZ. A Titok eleje.

ÖTÖDIK RÉSZ. Hengerinek mi-voltta.

HATODIK RÉSZ. Krékának ártatlansága.

HETEDIK RÉSZ. Ketelának el-jötte.

NYOLCADIK RÉSZ. Ketela Hengerivel.

KILENCEDIK RÉSZ. Kréka jó hírrel.

TIZEDIK RÉSZ. Hengerinek keménsége.

MÁSODIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ. Kréka szomorúsága.

MÁSODIK RÉSZ. Ete Krékánál.

HARMADIK RÉSZ. Ketela Etével.

NEGYESIK RÉSZ. Hengerinek intézetei.

ÖTÖDIK RÉSZ. Vizaknai el-érkezése.

HATODIK RÉSZ. Széplaki Etelénél.

HETEDIK RÉSZ. Ballaginak követsége.

NYOLCADIK RÉSZ. Kandának gyanúi.

KILENCEDIK RÉSZ. Etelének boszszúsága.

TIZEDIK RÉSZ. Nagyhabi és Hengeri.

TIZENEGYESIK RÉSZ. Hengeri Etelénél.

TIZENKETEDIK RÉSZ. Etelének gondjai.

TIZENHARMADIK RÉSZ. Nagyhabinak okoskodásai.

TIZENEGYESIK RÉSZ. Tabán Márnával.

HARMADIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ. Tabán szerencséje.

MÁSODIK RÉSZ. Kandának hízeltedése.

HARMADIK RÉSZ. Etelének háborúi.

NEGYESIK RÉSZ. Etének dolga.

ÖTÖDIK RÉSZ. Kréka Etelénél.

HATODIK RÉSZ. Perbete Hengerivel.

HETEDIK RÉSZ. Ketelának szerencsétlensége.

NYOLCADIK RÉSZ. Széplaki és Ketela.

KILENCEDIK RÉSZ. Ketelának ki-nyíltta.

NEGYESIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ. Etele okoskodásai.

MÁSODIK RÉSZ. Márna Etelénél.

HARMADIK RÉSZ. Etelének gyötrődése.

NEGYESIK RÉSZ. Ballaginak ki-voltta.

ÖTÖDIK RÉSZ. Etelének gondjai.

HATODIK RÉSZ. Márnának elő-jötte.

HETEDIK RÉSZ. A Titok ki-nyíltta.

NYOLCADIK RÉSZ. Ketela Etelénél.

KILENCEDIK RÉSZ. Etele kegyetlensége.

TIZEDIK RÉSZ. Krékának elő-jötte.

TIZEN-EGYESIK RÉSZ. Széplaki Ketelával.

TIZEN-KETEDIK RÉSZ. Ketelának fiai.

TIZEN-HARMADIK RÉSZ. Hengerinek vallása.

TIZEN-NEGYESIK RÉSZ. A Titók ki-menetele.

BEVEZETÉS.

II. József németesítő törekvései fölrázták a nemzeti szellemet s az elnyomással fenyegetett magyar nyelv most már minden téren követelte jogát. Megindul az izgatás a magyar színészet és a színműirodalom érdekében is, oly sikerrel, hogy 1789-ben megalakulhat az egyetemi ifjakkból álló első magyar színjátszó társulat, 1790-ben pedig *Kelemen László* alapítja meg hivatásos színészekből álló társulatát.

Ezzel azonban nem volt még megoldva a magyar színjáték kérdése. Eddig nem volt színpad, mely drámaírókat nevelt volna s hogy most a hazafias buzgóság felállította nagyra hivatott oltárát, alig akadt író, ki áldozhatott volna rajta. Péczeli pályázata eredmény nélkül marad, Bessenyei komoly drámáinak előadását meg sem kísértik. A színpadnak eleinte fordított drámákkal kellett megelégednie. Majd nemsokára Dugonics népszerű, általánosan ismert regényeire fordul segítségért, hogy kiegészítse szegényes műsorát. Először az *Arany pereczeket* dolgozza át Endrődy János piarista, s miután e vállalkozás nagy sikerrel járt, az *Etelkát* is színre alkalmazta egy lelkes egyetemi hallgató, Soós Márton.

Dugonics nagy örömmel látja e darabok sikerét s ez ihleti, hogy bár nincs igazi drámaíró tehetsége, maga is szerezzon eredeti darabokat. S amily élénk érzéssel találta el regényeivel korának izlését, ahogy bele tudott illeszkedni azokban korának érzésvilágába, ahogy szolgálni tudta közönsége szükségleteit ott, ép úgy megfelelt e tekintetben színdarabjaival is: tehát égető hiányt pótol a közönség izlésének megfelelő módon. Ez az ő színdarabjainak legfőbb érdeme.

Egyébként ő mint színműíró az *iskolai dráma tanítványa*. Mint a poetika és retorika tanárának szinte évről-évre kellett gondoskodnia darabról, melyet tanítványaival előadhat.¹ A piarista növendékpapokat már korán hozzászoktatták, hogy alaposan megtanulják a drámaírás mesteriségét. Mert valóban annak tekintették. Az anyagot vették, ahol kapták, előbb a szentírásból, majd a klasszikusokból, végül modernebb drámaírók műveit is átdolgozták. Tulajdonképpen nem is az volt a fődolog, hogy a mese művészi kerekdedséggel legyen megalkotva, vagy hogy igazi jellemek szerepeljenek benne; a cél a tanítás, nevelés és ennek megfelelően erkölcsi példázatok, vallásos igazságok töltik meg e darabokat; ez az erkölcsstanítás azonban sokszor erőltetett. A darabokba szőtt beszédek a szónoki előadás gyakorlására valók.

Mindezek azonban inkább az iskolai dráma virágzása első korszakára illenek; abban a korban, amikor Dugonics tanít, szinte háttérbe vonul az iskolai célzat; minél inkább látogatja ezeket az előadásokat a közönség, annál jobban fogy a drámákból a moralisatio. Első sorban mulattatni akarnak, más színház nincs, pótolják a hiányzónak szerepét is. A közönség tetszése irányítja most már az iskolai dráma írójának a tollát s így kerülnek le a színpadról a szentírás tanító irányú darabjai s így jutnak az iskolába a francia és német vígjátékírók művei, sőt a hazai életből vett „közjátékok.”

Az iskolai dráma fejlődésének ezen a fokán vált alkalmassá a világi színpadra való átlépésre. Valóban az írókra ez nem is volt oly nehéz s ez magyarázza meg, hogy első színműíróink között több piarista van.

¹ Iskolai drámái közül azonban csak kettő maradt ránk: *Menechmi* (Plautus után) és *Tárházi* (= Gyöngyösi, Gotschedből való átdolgozás).

Mikor Dugonics a regényeiből átdolgozott darabok sikerét látja, elhatározza, hogy irodalmi működését színdarabokkal fogja folytatni. S drámaiban ugyanolyan módszer szerint jár el ő is, mint amelyet iskolai színműveiben hatásosnak tapasztalt: darabjai mind átdolgozások, a tárgynak teljes megmagyarosításával.

Színdarabjai *Jeles történetek* címen jelentek meg két kötetben (1794-95). Az első kötetben van *Toldi Miklós* és *Etelka Karjelben*; a második *Bátori Mária* és *Kún László* című darabjait foglalja magában.

Mind a négy történeti színmű, bár az *Etelka Karjelben* történeti háttére költött. Dugonics nagyon jól látta az akkori színpad hiányát, észrevette mi fog tetszeni abban a lelkesedésre szoruló korban. Az ő utmutatója a közönség izlése. Csak ez magyarázza meg óriási sikerét, páratlan népszerűségét, melyet színdarabjaival is gyarapított. Valóban ő az első drámaírónk, aki igazi tekintélyt szerez, aki visszhangot kelt nemzete szívében. Nem igazi drámaíró, nincs kellő színpadismerete sem, de a tehetség hiányát pótolja éles szeme, a nemzet szükségletei iránt való érzéke.

Idegen darabokat dolgoz át, de azokat „talpig megmásolja.” Ő hiszi, hogy a nevek cseréje, a magyar ruha s néhány becsempészett hazafias szólam gyökerében megváltoztatják az idegen darabot. Valójában a magyarosítás ritkán sikerült, mert a jelleme, a darabok szelleme, levegője idegen maradt. De ezt ő maga sem vette észre, közönsége meg éppen nem; ennek elég volt a külső csillogás és - valljuk meg - műveltsége is sokkal csekélyebb, hogysem a történeti háttér igazságát megbírálni tudná. Olvasás közben pedig támogatták képzeletét a nagyszámú jegyzetek, melyekkel Dugonics igazán ügyesen tudta a cselekmény folyamatát szegélyezni.

Darabjai közül legnagyobb hatása volt a *Bátori Máriának*, (1862-ben játszották utoljára), legérdekesebb meséjű színműve azonban az *Etelka Karjelben*.

E darabjának történeti háttére Sajnovics János Demonstratiójának köszöni keletkezését. Sajnovics könyve nyelvészeti munka, azonban inkább nyelvészeti rajongás, mint igazi nyelvészet.²

Sajnovics úgy találja, hogy a lappok nyelve oly közel áll a magyarhoz, hogy ezek a lappot könnyen megértenék. Kutatásai közben annyira elragadta a buzgóság, hogy mikor a lappokat hallotta, szinte a magyarok közé képzelte magát (*Demonstratio*, 21. l.). Egy szóval igazi testvérnépet talált ott fent északon. Munkájának végén még tovább megy s Hell Miksa után a magyarok őshazáját Karéliába³ helyezi, amely Finnországnak tartománya és a karjeliak a magyarok ősei. A finnek azonban még ezeknél is régibb néptörzs (*Demonstratio*, 119. l.). A munkának ez a része hatott leginkább Dugonics írói munkálkodására, már az *Etelka* c. regényében is, de még jobban később *Jólánkában* és szóban levő színművében.

Valóban szinte költi a történelmet. Megmagyarázza, miképpen kerültek északra a magyarok testvérei, *Ed*, Csaba fiának vezérlete alatt s megalapították Finomországot, melyet azért neveztek így, mert lakosai csinosak, finomak voltak... Ennek a fejedelemnek ivadéka Etele, színdarabunk egyik főalakja.

Dugonics a hatalmas *karjeli birodalmat* így írja, le (*Jólánka*, I. k. 55. jegyz.): „...A karjeli birodalom... éjszak felé vagy Balta-tengörnek finomi öble mellett. Ezt a sok részekre elosztott tengört azért nevezhették édes eleink baltának: mert (az ő képzelődésük szerint) balta

² L. Halász Ignác: Sajnovics hatása a magyar költészetre, Budapesti Szemle 1880.

³ Karelios finnül Karjala, Finnországnak keleti tartománya, a Kalevalának, a finnek nemzeti époszáinak hazája. Az itt élő finn törzs mutat legtöbb hasonlóságot a magyarokhoz. Csontos barna emberek, élénk természetűek s nagy költői tehetséggel megáldottak. A finn népköltészet termékeinek háromnegyedrészétőlük származik.

formája volt, vagyon mostanában is. A karjeli birodalomnak határjai ezek: I-szer a finomi öböl és Honvár (Hongria, Ingria, Ingermanland). II-szor: napkeletre, egy gyönyörű kis ország, melyet így neveztek: Holmi; mostanában: Holmia. III-szor: éjszakfelé vagyon egy hosszú ország, melyet a régiek Savónak mondtak, most Savólandiának, Savólaxiának is. IV-szer: napnyugatra vagyon Botország (mostanában Bothnia). Azután Finomország (most Finnia). Innét Nyírország (most Nylandia). Végére Kajánország (mostanában Kajánia). Ezek bizonyára mind magyar nevek s azt jelentik, hogy magyar eleink ezen tartományokat birtokukban tartották és innét mentek aztán a világon széjjel...”

Ime így működik Dugonics képzelete nemcsak a történelem, hanem a földrajz terén is. Amit forrásaiban talál, átalakítja, a földrajzi neveket etymologiai játékkal magyarossá formálja - így népesíti be azokat az ismeretlen tartományokat a magyarok őseivel. Önkéntelenül is eszünkbe jut itt Horvát István, aki valóban egyenes követője Dugonicsnak a fanatikus hazafias érzés irányította történelmi módszer tekintetében.

A történelmi háttért Dugonics Sajnovics után alkotja meg, azonban a darab meséje sem az ő leleménye. Érdekes, hogy *Dugonicsnak e darabja az első nyoma irodalmunkban Shakespere hatásának*: határozottan észrevehető, hogy meséje a Vihar és a Téli rege cselekményéből készült. Nem valószínű, hogy Dugonics maga olvasztotta össze a két darabot, bár nem volna lehetetlen, mert hisz akkor már Shakespere darabjai megjelentek német fordításban; azonban amint többi darabjait egy-egy kész német darab után alkalmazta magyar színre, úgy valószínűbbnek kell tartanunk e darabjánál is, hogy egy kész átdolgozásból merített. Ez a közvetlen forrása különben is ügyesebb kézre vall.

A darab meséje határozottan érdekesebb többi színdarabjainál, a figyelmet mindvégig leköti s még a mai olvasó is unalom nélkül olvashatja. Kár, hogy sok benne a főcselekményhez nem tartozó részlet s több felesleges szereplő is akadályozza a gyors kifejeletet. Éppen ezeknek nincsenek Shakespere darabjaiban megfelelőik. A főbb szereplők mását mind megtaláljuk Shakesperenél. Etele nem más mint Leontesz (Téli rege), Etelka Hermione (Téli r.) és Prospero (Vihar) alakjából olvadt eggyé, Kréka szeretetreméltó, naiv egyénisége Mirandára (Vihar) és Perdítára (Téli r.) utal; az aljas cselszövő Hengeri a Vihar Sycoraxa, Nagyhabi Cleomenesre és Sebastianora emlékeztet. Felesleges személyek Márna, Tabán, Ballagi, sőt Széplaki is.⁴

Shakespere idillikus, romantikus színműveiben sok a játsziság, a kedves, fantasztikus jelenetek beleillenek ama darabok keretébe. Dugonics azonban *történelmi* színművet ír, amelyben nagyon is ügyelni kellene a valószínűsége; neki nincs is elegendő ereje a képzelet játékanak feltűntetésére, másrészt az ilyes jelenetek nem is valók az ő történelmi színművébe. Pedig ami közönségét a figyelmet lekötő mese mellett élénken érdekelhette, az a költött történelmi háttér volt. Dugonics jól tudta, mi foglalkoztatja legjobban olvasói képzeletét s azért mutatott rá oly különös szeretettel az ősi dicsőség korára, amikor a magyar rokonság oly hatalmas, oly messze területeken uralkodó volt. A kilencvenes évek nemzeti lelkesedésének így adott táplálékot.

A darab a színpadon nem szerepel oly sokszor, mint gyöngébb társai, például a Bátor Mária. Ezt csak abból magyarázhatjuk, hogy színrehozatala sok áldozatot kívánt, a színi felszerelés, ruházat olyan, amelyet más darabokban nem igen használhattak.

Mikor Dugonicsnak e színdarabját a nyilvánosság elé bocsátjuk, nem mulaszthatjuk el, hogy rá ne mutassunk még az írónak mindenképen figyelemre méltó *nyelvére*. Dugonics az első író, aki a népnek nyelvét jóformán összes sajátágaival beleviszi az irodalomba. A népnyelv rejtett

⁴ L. erről bővebben Bayer J.: Shakespere nyomok (Kisfaludy-Társ. Évi. XXII. 116. l.) és Magy. drámaírók. tört. I. 169.

kincseit, szólásait, közmondásait megbecsüli s hazafias buzgósággal illeszti műveibe. Csak az a kár, hogy túlságosan halmozza a népiességet, úgy hogy stilusa néha szinte roskadozik a népies sallang terhe alatt. De nem is válogatós: kifejezéseinek nagy része így az izlés rovására esik. Stílusából valóban hiányzik a finomság.

Előadásának magyarsága azonban nem merül ki a népiességben: a mondatszerkesztés sem utolsó érdeme. Jól tudja, hogy a magyar stílus szereti a rövidebb, közbeszólásokkal nem nagyon terhelt mondatokat: itt-ott igazán meglep rövid, világos s magyarosan egymás mellé helyezett mondataival. Máskor azonban feltűnően bántják nyelvérzékünket felbukkanó latinizmusai, (a feltételes mód használata a mellékmondatokban, acc. c. inf.), sőt germanizmusok is előfordulnak. Szókincse gazdag, a nép szókészlete rendelkezésére áll. Ujjonnan alkotott szó is sok akad, ő maga is szívesen alkot új szókat. Ezek közül számos forgalomba került és meg is maradt a használatban. Mint nyelvművelő és nyelvújító valóban egyike legnevezetesebb íróinknak; kevesen vannak, kik a nyelvújítás korában hasonló sikerrel gazdagították a nyelvet. Művei elavulhattak, de szavai között számos van, mely nem avult el a mai napig. Nemcsak a matematika nyelve utal az ő szavaira - tudvalevő hogy teljesen megmagyarosította a mennyiségtani fogalmakat - hanem mai beszédünk nem egy szavának bölcsője is Dugonics művei között keresendő.⁵

*

Az *Etelka Karjelben* ez alkalommal jelenik meg második kiadásban. Helyszűke miatt el kellett hagynunk a darab II. szakaszát, ennek csak tartalmát közöljük; elmarad még az I. szakasz *bé-vezetése* (az előzmények), ezt csak kivonatosan adjuk. Úgyszintén elmaradnak legnagyobb részben Dugonics jegyzetei is, csak egyet-kettőt hagytunk meg mutatónak. Dugonics írása módját megtartottuk, csupán a hiányjeleket hagytuk el az egyes szavak végéről (a') s az *ö*-jét írtuk mai formában.

⁵ L. Dugonicsról bővebben: Prónai Antal: Dugonics András életrajza. Kiadja a Dugonics-társaság Szegeden 1903.

SZEREPLŐ-SZEMÉLYEK.⁶

Etele: Karjeli fejedelem.

Tabán: Etelének fia.

Ete: a finomi fejedelem fia.

Nagyhabi: Etelének kormányosa.

Hengeri.

Kréka: Etelének és Ketelának (Etelkának) leánya.

Ketela (Etelka): Etelének felesége.

Széplaki: a lápok fejedelme.

Kanda: Széplaki felesége.

Márna: Széplaki és Kanda leánya.

Vizaknai: Széplaki kormányosa.

Ballagi (Héjja): Etelének és Ketelának (Etelkának) leánya.

Perbete: Etele hajós legénye.

⁶ Dugonics nem közli a szereplő-személyek névsorát.

ELŐ-INTÉS.

Etelkának Karjeli viszontagságait, Etelének reméltelen történeteit vettem írásomban: mert ezen dolgot emlékezetre méltónak lenni gondoltam. Soha el-nem hihetné, el-se gondolhatná az ember, hogy annyi gyötrelmeken mennyen azon ember körösztl, kit egyszer a változó Szerencse forgó kerekére fel-kapott.

Vóltak, kik midőn ezen Munkámba fogtam, azt javallották: hogy ezen könyvemet-is a szerént írjam, mint, hat esztendők előtt, Etelka történeteinek két könyveit irtam. És így e mostani dolgok ama két könyvekben foglalt történeteknek folytatásai legyenek, így az-után Etelka, három könyvekben állyon elő.

De, hogy ezt ne cselekedgyem, két okaim vóltak. Első az: mivel Etelka végének ott kellett szakadni, midőn Etelével Világoson egybe-jött. Akár mi többet adtam volna ahhoz, az a Szabások és minden jó izlés ellen való lett volna. Így szakasztya félbe Virgilius-is Éneissét, midőn Turnus meg-öletett. Így szakasztottam-el én-is, a Gyapjas Vitézeket, midőn Jázon az Arany gyapjas báránynak bőrét kezéhez vette. Korpázzák-is azért Homérust: hogy Odisseájában többet szóllott, mint midőn Ulisses Feleségéhez érkezett.

Második okom ez vala: meg-kévántam kémélleni azoknak fáradságjokat, kik ezen munkámat-is a Jádzó-szinre akarnák alkalmaztatni. Sóós, Endródi Urak dicsőségessen fáradoztak: hogy amaz ugyan Etelkát, eme pedig az Arany Perczeket szem eleibe tegyék. Iparkodásjoknak azon bérét vették, hogy munkájokat mind Magyar-Országban Pesten és Budán, mind Erdély-Országban Kolosvárott örömet látták, és hallották a Magyar szem-fülek.

Én tehát Etelkának Karjeli történeteit vállaimra vettem, és magam kívántam a Játék-szinre állítani, Úgy gondolkozom: hogy ezzel édes Hazámnak, mind örömére, mind hasznára tárgyalok. Írám Pesten 1794-ben. Első Májusban.

ELSŐ SZAKASZ.

Elő-beszéd.

Dugonics elmondja az Etelka Karjelben előzményeit s így összefüggésbe hozza ezen színdarabját *Etelka* című regényével.

Etelét anyja Héjja többször kéri, hogy térjen vissza hazájába Karjelbe. De mivel Zoltán fejedelem Etelére bizza a németek ellen való hadakozást, nem teljesítheti anyja kérését. Hadviselése győzelemmel végződik. Mig odajár, fia születik, Tabán. Ekkor végre elhatározza, hogy haza megy Etelkával és Tabánnal; mikor haza ér, anyját már halva találja.

Ennyi az *előbeszéd* foglalata. Hogy azonban e színdarab könnyebben legyen érthető, elmondjuk az előzményeket is, melyek a darab későbbi folyamán tűnnek ki. Etelka egyideig boldogan él szeretett Eteléjével, mig Hengeri, egy gaz cselszövő, fel nem dulja boldogságát. Ez ugyanis szemet vet Etelkára, de mivel tudja, hogy megközelíthetetlen, furfangosan kieszelt tervvel akar céljához jutni. Etelka szobájába rejtőzik s mikor észreveszi, hogy Etele közeledik, ennek szemeláttára kiugrik. E gaz tettével az a terve, hogy ha Etele eltaszítja bűnösnek vélt feleségét, ő könnyebben férközhetik hozzá. Etele csakugyan hűtlennnek, bűnösnek tartja Etelkát s nagy bánatában elbujdosik, anélkül, hogy csak valamit is szólna Etelkának. Ez - nem is sejtve mi történt, mert Hengeri tettéről nem tudott semmit - Etele után indul, de a tengeren hajótörést szenved; a szerencsés véletlennek köszönheti csupán, hogy a vihar Kréka leányával egy elhagyott szigetre veti. Itt él már tizenhat éve. E szigetre került már előbb Hengeri is, akit Etele barátja Széplaki a lápok fejedelme tett ki ide büntetésből.

Etele bujdosása közben véletlenül szintén e szigetre kerül s itt kezdődik a darab.

ELSŐ RÉSZ.

Etele a vad Szigetben.⁷

Irgalmatlan nagy szélvészek valának az el-múlt éjtszaka. Minden felől menny-dörgöttek a levegők. Úgy-annyira hányattatott Etelének hajója: hogy ezen vad szigetnek partjára nem szántt akarattyából, hanem a Szél vizeknek kénytelenítéséből származott a ki-költözködés. Ide tehát szükség képpen, és igen véletlenül érkezett.

Mindenütt magával hordozta Tabán-fiát, és más valami felserdült Ifiat-is, kit mindenkoron fiának, Etének-is nevezett. Tabán el-haladta immár a huszonkét esztendő. Mind-ekkoráig nőtelen lévén, sokszor el-akará venni a Lápok fejedelmének kis-aszszonyát Márnát; de, Attyának kedvetlenségét látván, mindedig Házasságának kívánságában gyötrődött. Ete két esztendővel vala fiatalabb Tabánnál.

Hogy azon éjjeli zúr-zavarok után reggel a Szigetre értek és szerencsésen ki-is-kötöttek, Etele tüstént meg-parancsolta embereinek: hogy Sátorokat üssenek. E Szigetet, bele únván a

⁷ Dugonics darabjait nem osztja felvonásokra, sem jelenetekre; nála a *szakaszok* különülnek *részekre*; az egyes *részek* előtt többször találkozunk, mint itt is, *elbeszélő* részletekkel, amelyek jóval meghaladják a színpadi utasítások szokott terjedelmét.

sok kódorgásokba, lak-helyéül választotta: mert leg-vadabbnak, és az emberi munkálkodásnak minden nyomától meddőnek tapasztalta. - Elég kincset, és embereket hozván magával, soha innét Karjelbe vissza-menni nem akart. Ki-hozatván a hajóból mindeneket, azokat sátorjai alá rakatta. Az-után egy kő-darabra ülven, meg-pihent. Kis várakozás után, így szólla hozzája.

Tabán: Az én atyám talán búskodik? Hiszen, akár mi nyomorúltul-is, még-is itt vagyunk.

Etele: Igen-is itt vagyunk édes fiaim. Hála légyen a Magyarok Istenének: hogy a tengeri vizek közül ki-szabadultunk. - Fiaim! ezen Sziget igen alkalmas lesz önök lakásunkra. Itt egy Aszszonyra se találhattok, kik sziveteket meg-ronthatnák, és benneteket magokhoz csábíthatnának.

Tabán: Itt ugyan irrúl se lehetne egygyet találni. De hol-is vennék itten magokat?

Etele: Oh Fiaim! Szaladgyatok ezen késértetektől. Ne higgyetek nekik. Ezek rontják-meg szivetekben a valóságos Magyar erkölcsöket.

Tabán: De, édes Atyám, irgalmatlan nagy Szélvész vala ám az akkor. És mivel éjtszakára dörgött, annál félelmesebbek voltak kövei.

Etele: De Tik-is, kedves Magzatim, ugyan-csak emberől viseltétek ám magatokat. A hajós legények csak fittyek hozzátok képpest. Ki-tettség bennetek a Magyar vér.

Ete: Csak azon örvendtettem szél-vizeink között: hogy egy Aszszony se vala hajónkban. Széplaki fejedelemnek Gályájában, tudom, hogy jajgattak az aszszonyok. Az ő hajóját-is a mi Szél-vészünk hányhatta. Mert, a-mint a sötétben észre-vehettem, mindenütt nyomunkba evedzettek.

Tabán: Istenem: ha Széplakinak hajójában mind el-vesztek az Aszszonyok! be irtóztató gondolat! - Atyám! ha ők oda lettek, nem te vagy-e valóságos oka méltatlan haláljoknak?

Etele: Én lehetnék oka? - Talán azt akarád mondani: hogy én vagyok oka ki-szabadulás-joknak. Mert: ha én őket (a-mint esedeztek vala) hajómra vettem volna; és hajós legénjeim, a szélvészek között, azoknak lármáikat, jajgatásjokat hallották volna, mind-nyájan szívjeiket elvesztették volna, és így mind-nyájan most a nedves noszójában fekünnének a Tenger fenekén.

Ete: De a már bizonyos.

Etele: De pedig én legénjeimhez felkiáltottam: Fiaim! így mondék: Rajta, körösztil a hullámos habokon. Mí aszszonyok nem vagyunk, hogy hasztalanul jajgassunk. Emberellyük-meg magunkat. Semmit se féllünk a sívító szelektől. - Mind ezeket nem mondhattam, s-legényeim nem bátríthattam volna, ha azon jajgató partékák hajómban lettek volna.

Midőn ezeket, és az előbbeinek mondotta Etele, szüntelen imide, és amoda nezegélt Ete, és, e Szigetnek minden részeire vetvén szorgalmatos szemeit, eleget nem csudálhatta annak ékességét. De úgy tettség, mintha, egy különös helyre vetvén szemeit, csudálkozott volna. Mind-úntalan lopogató⁸ szemekkel nézegelte őtet Etele. De, előbbeni csudálkozásából még vissza-nem-térhetvén, Etelenek előbbeni beszédgyei után, zúr-zavarjai között ezeket mondotta

Ete: De a már igaz - Ugyan úgy-é? - de a már más - És ugyan rendes.

Etele: Hallod-é, Fiók? Mi lelte fejedet, hogy im-ide és ám-oda csavargatod? Mit kukucskálsz annyit ama tájjékokra?

Ete: El-iszonyadva, és álmélgodva: Isten bizony: énnékem úgy tettség: mintha már egyszer ezen Szigetben tévelyegtem volna.

⁸ *Lopogató:* lopva, titkon tekingető.

Etele: Talán el-ment az eszed?

Tabán: No, édes Öcsém! most ugyan botlottál. Hiszen e Szigetbe a Szelek se botlanak-meg.

Ete: De, Bátya! a-mit én egyszer meg-látok, meg-vagyom az látva. - Látod ama kösziklát? - Látod ama le-hengeredett Cser-fát?

Tabán: Kő-sziklákat, Cser-fákat másutt-is látni. Én-is láttam eleget.

Ete: De én illyet soha se, hanem két esztendő előtt, midőn itt valék. - Ime! Ime! Bátya itt a tűz-hely-is. - Oh irgalmas fények! Immár tudom hol vagyok.

Etele: Jöszte idább Ete-fiam.

Ete: Parancsollyon Uram-atyám.

Etele, megtapogatván homlokát, és erit: Nézz jól a szemembe. Kis várakozás után: Te, Isten úgy tartson, forró betegségbe estél. Ha nem érzed-is, de bizonyosan rószszúl vagy.

Ete, igen nagy lánggal: Ereszsen-el Uram-atyám! - Ime ösztönöz engem valami. - Lám! Lám! - azon Bük-fát-is! ama horgas partokat! - amaz annyit, meg annyit!

Ezeket mondván nagy nyughatatlanságban vala az Ifiú. Meg-fogta néki nagy haraggal kezét, és így szólla

Etele: Egy tapodást se innent, eszeveszett ifiú! Mi lelhetett tégedet?

Ete: Minden tartóztatás haszontalan. - Törjön, vagy szakadgyon, el-kelletik mennem!

Etele, haragossan: Hát én a Te atyád nem vagyok? - Szalma-török⁹ talán? - és néked nem parancsolhatok? - Meg-álly, mondom. Avagy tüstént a Hajóra vissza-takarodgy.

Ete, meg-mértékelvén magát: Atyám! lehet-é a Szivnek parancsolhatni? - Mind-az-által: nem bánom - De meg-engedhetni még-is egy engedelmes fiúnak, hogy a Szigetnek ezen erdejében el-mennyen. Viszszajövk, ha valamit meg-látok.

Etele: Soha illy balgatagságot felőlled. No jól vagyom - Hallod-é Tabán! Lelkedre kötöm Öcsédet. - Ha tapasztalod: hogy képzelődései meg-szűnnek, avagy hagymászsza el-múlik; erezd, hadd fussa-ki magát.

Tabán: Gondom lészen reája.

Etele: Ha pedig látod: hogy valósággal megbolondult; tapodásnyira se erezd. - Kösd-meg ötöt, és vissza vele hajónkba. Ott fog múlni tüze, ahol víz vagyom.

Tabán: Talán nem olly veszedelmes hagymászsza.¹⁰

Etele, szomorkodva: Szegény Fiók! - bizony sajnállanám, ha meg-bolondulna. Alattomban: De mit használ nékem-is: hogy ép eszem vagyom? - Nyilvánossan: Fiaim! én el-megyek. - Talán le-fekszem. - Három éjjel be-nem-húnhattam szememet. El-méne.

⁹ Szalma-török: szalma-törek, törmelék.

¹⁰ Hagymász: hagymáz, lázas betegség.

MÁSODIK RÉSZ.

Etének csudálkozása.

Tabán, Attyának el-menetele után: Az Istenre kérlek, édes Öcsém: mi juthatott eszedbe? Ébren vagy-é? avagy álmodozol? - Fontosok-é atyámnak gyanúi? Avagy ezen Sziget...

Ete: Ez az ez, édes Tabánom! Itt vagyon az én Kincsem el-rejtve, mellyet két esztendő előtt láttam.

Tabán: Bizonyossan igazat mondott Atyám. Te meg-tébolyodtál.

Ete: Oh meg-nem-tébolyodtam, édes Bátyám. Két esztendő előtt két napokat töltöttem ezen Szigetben. Itt láttam akkor azon kincsemet, kit még mostanában-is szívemben hordozok. Egy drága teremtet.

Tabán: Így tehát nem álmodozol?

Ete: Oh nem álmodozom, édes Bátyám. Mert az álom illy hathatós nem lehet. Valóságot mondok. Itt van az én angyalom! - Erről én egy szót nem mertem mondani édes Atyánknak.

Tabán: Azt okossan tetted: mert már eddig a hajóban lelted volna magadat.

Ete: Oh Istenem! ha csak hírét hallya-is valahol az aszszonyoknak, tüstént oda van, és szélvészbe keveredik.

Tabán: Oh pedig, ha azt-is meg-tudgya: hogy én-is szeretek! - Öcsém egy bajunk mind-a-kettőnknek. Szívem hajlandóságát előtted immár nem tagadhatom.

Ete: Eddig-is el-tagadhattad tehát?

Tabán: Nem te tölled, hanem Atyánktól, valamint te-is, tartottam. Széplakinak hajójában vagyon ama drága Teremtés, ki szívembe bé-hatott, ki-se-léphet belőlle. - Oh! ha az múltt éjszakai szélvizek között el-veszett! Oh ha őtet többé nem láthatnám! Bocsasd-meg Isten, de talán atyámra-is meg-neheztelnék, hogy őtet, annyi kérései után, mi hajónkba nem vette. - El-veszett-é ő, édes Öcsém?

Ete: El-nem veszett édes Tabánom. - Széplaki Fejedelemnek kormányossa Vizaknai talpra esett ember. Azt ígérte: hogy nyomunkban léssen. Ha szerencséje szolgált, még ma itt terem.

Tabán: Igaz ugyan: hogy kétségbe nem kelletik esni a jó kormányosnak. De mi hasznom abban-is: ha szerencsésen ide érkeznek.

Ete: No bátya miért?

Tabán: Oh édes Öcsem: a-mi édes atyánk, minden jósága mellett, igen kemény ember. Egészlen reá-vetette fejét, hogy soha meg-ne-házasodgyam. - Minden-nap hallom azon szavait: hogy az aszszonyoknak a legjobbika sem ér egy törött Rokka-talpat, egy ketté hasadt pereszlen.¹¹ Ezen szavak köröszkül-járják szívemet.

Ete: Nem-is csekélység így le-gyalázni a szép nemet.

Tabán: Hallyad csak ami inkább hóhérollyá szívemet. Széplakinak kis-aszszonyát ha csak emlegetem-is előtte; egy fülén bé-veszi, a másikon pedig hamar ki-ereszti.

Ete: Ez már fájdalmas dolog ilyen esztendőben.

¹¹ *Pereszlen*: az orsó karikája.

Tabán: Midőn leg-is-leg-elsőben beszéltem a Kis-aszszonyal, és annak elevenségét, ábrázattyának gyönyörű vonásait, tagjainak gyönyörűebb ejtéseit emlegettem előtte; meg-fogta nagy atyai kegyességgel kezemet, valahová vezetni-is akara. Hogy a Kis-aszszony mellett elmentünk, néki illy kurtán szóllott: a kis-aszszony foga az én fiamban nem kopik.

Ete: Ugyan kurta vala a válasz. Hát te néked mit szóllott?

Tabán: Hogy osztán magunk lévénk, illy kurtán szóllott nekem-is: ha még egyszer rajta kaplak benneteket, akkor osztán bővebben. De Te Öcsém hallod-é? Nem-is hallod beszédemet. - Egészlen el-andalodtál. - Hallod-é Ete? Ete-öcsém!

Valóban Tabánnak előbbeni beszédgyeire éppen nem hallgatott Ete: mert: körös-körül hordozván szemeit, meg-látta azon fát, melyre maga nevét fel-metszette valaki. Midőn ama fához nagy szivdobogással méne, így szólla

Ete: Oh Tabán, ki hallaná szavadat, ha illy környülménben volna? - Látod eme fán Ete-nevemet. Meg-csókolván a fát: Ez az én Szigeti Nimfámnak keze-írása! - Sirt, tudom, midőn akkor tőlle meg-váltam. De mást nem tehettem, mert, akaratom ellen, el-hurczoltanak. Tudom sóhajtozott utánam. - Isten velünk bátya! Én el-megyek, és fel-keresem őtet.

HARMADIK RÉSZ.

Nagyhabi Tabánnal.

Ezen időben Etelének híres Kormányossa vala Nagyhabi. Héjjának, Etele anyyának, közetről való Atyafia-is vala. Ugyan-azért: mind magától Etelétől, mind annak fiától nagyra böcsül-tetett. Szerették őtet ezen Ifiak, és előtte bátorságossan ki-is-szokták-adni sziveknek minden titkait. Hogy mostanában dolgát a hajónál el-végzette, Etelét-is kívánsága szerént, az árbócz-fa mellett le-fektette, az Ifiakhoz érkezvén, így szólla hozzájuk

Nagyhabi: Soha, még élek, nem örvendettem annyira, mint mikor hajónkat e Szigetnek partjára ki-kötöttem, és az árbócz-fa mellé szegény Atyátokat le-fektettem. Három éjtszaka bé-nem-húnta szemeit. Ezen el-multt éjtszaka én ugyan szemeire vettem: hogy maga tartaná a kormányt; az én mesterségemben pedig nem bízna. De ő csak azt mondotta erre: Hallod-é Nagyhabi! Fiaim vannak a hajóban: azoknak nincs jobb kormányosok édes attyoknál.

Ete: Igen jól mondad, édes Nagyhabim. Etele ugyan valóságossan egy igazi atya. Oh! bár csak fel-tételeiben ne lenne egészen a nyakasságig állhatatos.

Nagyhabi: Lassabban édes Öcsém; Ő néked atyád.

Tabán: Te-is valóban, Öreg Bátya! bizonyossan jó atya-fi-is, emberséges ember-is vagy. Oh! ha néha-néha többet szóllnál édes Atyáknak; talán eddig meg-lágyíthattad volna kemény gondolatait.

Nagyhabi: Fiaim! én tikteket, mint valóságos atyafi, nagyon szeretlek. De lelkem ismérétenek csendességét még inkább szeretem. Ha a kormányosnak lelke-ismérete nincs helyén, bár kezébe se venné a kormányt.

Ete: Úgy, de mi gátolhat-meg abban, hogy sziveink érzékenségeiről, ártatlan szerelmünkről, vele egygyet-kettőt ne szólljál?

Nagyhabi: Ime, édes Atyámiai: én Atyátok előtt Testemre-lelkemre meg-esküdtem: hogy soha a szerelemről, soha az aszszonyi személylekről soha egy szót elő-nem-hozandok előtte.

Már most tehát: ha ugyan-csak még-is szóllanék; talán mint atyafiát, magától el-nem-kergetne; de én, mind lekötött hitemet, mind lelkem isméretét pokolba kergetném; és így, Isten úgy tartson, eddig a mi hajónk-is a Pokol vidékinél fetrengene.

Ete: De mi okra nézve jó Bátya?

Nagyhabi: Mert én, rossz lelkem ismérete miatt, a veszedelmekben hamar el-tébolyadnám. Szünetlen e szavakkal szóllitanám-meg-magamat: Nagyhabi! ugyan eből viselted Urad iránt magadat. Lehetetlen: hogy e veszedelemből ki-menekedgy.

Tabán: Így tehát én Széplaki kis-aszszonyról-is veled nem szólhatok.

Nagyhabi: Velem ugyan szólhattok, mert azt atyátoknak meg-nem-ígértem. De nem a végre, hogy azon kis-aszszonyról atyátok előtt beszéllyek.

Tabán: Oda tehát minden reménségem.

Nagyhabi: Még-sem úgy vagyon. Ime: hogy meg-mutassam, hogy titeket valósággal szeretlek; tudotokra adok valamit, a-miről talán nem gondokoznátok.

Ete: Csak szaporán, édes Nagyhabim: mert nékem sietős dolgom vagyon.

Tabán: El-tökéllette talán édes Atyám, hogy engem Széplaki kis-aszszonnyal, ama kedves Márnámmal, meg-bóldogít?

Nagyhabi: Azt tökéllette-el: hogy ezen Szigetben veletek egygyütt holttig meg-marad, de úgy ám, ha Széplaki-fejedelemnek hajója elsüllyedett, és vele együtt az ott lévő aszszonyok mind el-vesztenek.

Tabán: Oh kegyetlen gondolat. Mi oka lehetne osztán itt maradásának?

Nagyhabi: Mert ezen el-hagyattatott vad Szigetben semmi fehér-személyek nem lesznek, kik benneteket el-csábithassanak.

Ete, el-mosolyodva: No ugyan ki-találta az Atyám!

Nagyhabi: No mért nem?

Ete: De lelkem, ott-is teremnek a Fejér-népek, ahhol őket nem vetik.

Tabán, nevetve: Soha Atyánk így el-nem-vetette az utat.

Nagyhabi: Mi a Tatárt gondoltok? Atyátoknak ezen okos intézete talán nevetségre méltónak látszik előttetek? Azt ugyan nem gondolnám.

Tabán: Nevetségre valónak ugyan nem; de csudálkozásra méltónak minden bizonnyal.

Nagyhabi: Hogy-hogy Öcsém?

Tabán: Mert van valami ezen el-hagyattatott Szigetben, a mi atyámnak esze-ágába se tűnhetett. Itt egy gyönyörű Leány tartózkodik, Ete-öcsémnek kedvesse.

Ete: És ezen Virág-szállhoz én tüstént el-futok. Nagyhabi! Soha annak párját nem láttad.

Nagyhabi: Egy szót se többet. Én azon leányról hallani sem akarok valamit.

Tabán: Édes Öcsém! Ne tartson sokáig a beszéd. Szalagygy: hogy hamarébb, vissza-térj.

Ete: Igen-is szaladok. És ha fel-találom kedvesemet, már akkor engemet itt-felejlhet az atyám. Oh szerencse el-ne-hagygy! El megyen.

NEGYESEDIK RÉSZ.

A Titok eleje.

Nagyhabi: Ha úgy van a dolog, Etele ugyan gondolataiban meg-csalattatott. A hol egy leány találhatik, vannak ott többen is. Tehát, ha Széplakinak hajója el-süllyedett, talán Tabán-is egy Szigeti Nimfához ragaszkodik. - Márna-kis-aszszonyinak halála után, ez igen rendes lenne.

Tabán: De mért ijesztgetel engemet?

Nagyhabi: Nem ijesztgetlek tehát. Hanem csak azt kérdelem tőled, nem tudnád-é nekem megmondani az okát, mért gyűlöli Atyád annyira az aszszonyi Személyeket?

Tabán: Csudálatos dolog! ezt nekem tőled kellene kérdenem.

Nagyhabi: Hiszen néki is vala Felesége Etelka, kit ő ki mondhatatlan-képpen szeretett. Nem tudsz-é valamit-e történetéről?

Tabán: Én erről éppen annyit tudok, a mennyit te tudsz. Csak három esztendő voltam, midőn édes Atyám Szegedről Budára hozott, és Zoltántól, a Magyarok Fejedelmétől, el-búcsúztatott. Akkor atyám Karjelbe jött egy aszszonyi személlyel, kit én édes anyámnak mondtam.

Nagyhabi: No tovább ezen anyádról.

Tabán: A többiről éppenséggel nem emlékezem. Azt tudom: hogy két esztendő el-folyása után soha többé édes anyámat nem láttam; soha felőlle semmit se hallottam.

Nagyhabi: Atyád nem emlegette többé?

Tabán: Sőt azon volt: hogy szivemben az aszszonyok ellen való dühösséget fel-indította; és így engemet ezen aszszony-gyűlölő állapotomban holtomiglan meg-tartson. Soha se tapasztaltam azután, hogy valami fehér személlyel szóllott volna, és neki gorombaságokat nem mondott volna.

Nagyhabi: Igaz igaz: elég vastagon bánt velek.

Tabán: Oh édes Nagyhabim! mennél ocsmányabb festékekkel festette-le előttem a Fehérnépeket, és azoknak Majom-ábrázattokat (tudgya a Manó, mi okból) de azok mindig szebb angyaloknak látszattattak előttem.

Nagyhabi: Ez nem nagy csuda.

Tabán: Sőt: minek-utánna Széplaki-kisaszszonyt meg-pillantottam, már akkor atyámnak minden okoskodásaival semmit se gondoltam. - Istenem! ha majd azt-is meg-tudgya, hogy Ete öcsém-is szeret, és Kegyesse ezen Szigetben tartózkodik; már akkor az eget a földdel összekeveri.

Nagyhabi: De így hát nem sokára felszedgyük a Vas-macskát, ki-is-terjesztyük vitorjainkat. Oh be kívánnék betegségének valóságos okára jönni, nem más végre bizonynal; hanem: hogy ki-tanulhatnám: volna-é valami reménség ki-gyógyulása felől.

Tabán: És azt ő néked meg-nem-mondotta akkor, midőn Testedre-lelkedre meg-esküdtetett: hogy vele semmi aszszonyok felől ne szollyál.

Nagyhabi: Mindgyárt el-mondom: hogy esett azon nagy esküvés. Hogy egyszer a Baltai tengeren hajóztunk; irtóztató nagy szélvizek támadtak. Én a kórmánt tartottam; ő mellettem állott fejét könyökjére támasztva, és gondolkozva. Szorgalmatosan nézte a Szeleknek honnan-jöttöket, a Gönczöl-szekerét, a fias tyúkot. Uram (mondék) mért vagy olly szomorú? Ő erre így felelt: Hallod-é Nagyhabi. Éppen tizen-hat esztendő előtt (midőn a Lápok

fejedelméhez menni akartam: hogy ötlet Országomba híjjam, és néki Etelkámát, az én kedves Etelkámát, meg-mutassam) éppen illy veszedelemben valék. Olly szivessen imádkoztam a Magyarok-Istenének: hogy meg-szabadítson. Meg-is-szabadított. Azt gondolám akkor hogy öröm napjaimból ki-nem-fogyhatok. De adta volna az Isten, hogy akkor, hajómmal egygyütt el-süllyedtem volna: mert az-után otthon valamit nem láttam volna.

Tabán: No mit látott tehát?

Nagyhabi: Ha akkor békét hagytam volna atyádnak, talán a titkot egészszen ki-tálalta volna. De, sok kérdéseimre, és úntatásaimra meg-boszszazkodván, engemet Testemre-lelkemre megesküdtetett: hogy soha többbe e dologról nem kérdezősködöm, soha előtte az aszszonyok felől beszélleni nem fogok.

Tabán: De már most reá-mernék eskünni: hogy ötlet valami aszszony nagyon le-gyalázta.

Nagyhabi: Így jár velek utóllýára a férjfiú.

Tabán: De édes Nagyhabim! nem mindenik fehér-személly egy forma. Oh csak egyszer hallana bennünket édes atyánk, midőn Széplaki-kis-aszszonnyal egygyütt beszéllünk! meg-másolná, tudom, gondolatait, és azt mondaná: hogy vannak még a fehér nép között tisztességűes Szemellyek.

Nagyhabi: Jól mondád kis Öcsém. - De mi itten csak el-kotyognánk, és a hajóhoz nem látnánk, holott Etele le-heveredett. Mennyünk édes kis Öcsém. El megyen Tabánnal.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Hengerinek mi-vóltta.

Gonosz és förtelmes lélek lakott Hengeriben. Eme vad Szigetbe-is (tizenhat esztendő előtt) azért vettetett-ki Urától: hogy az emberek számából ki-veszszen, és senkivel semmi rosszszat ne tehessen. Nagyon meg-nyőltt ekkor fekete szakálla.¹² Bőre-is szinte csontyaihoz aszodott,

¹² Elejétől fogva mind-eddig a Szakálnak és a Hajnak szinte egy szerencsűjek vala. Szakállat viseltek eleinte mindenek. A zsidókat arra kötelezte a Törvény. A Görögök azt férj-fiui ékességnek, valamint a Serényt az Oroszlányénak tartották. Diogenes azért viselé a szakállat, hogy magát férjfiúnak lenni el-ne-felejtene; és annak, kit történet szerént szakállatlan látott, azt mondá: talán szégyellené, hogy aszszonnyal nem teremtetett? Egy szálát abból erővel ki-szakasztani, nagy vétek. A Filozofusokét csak illetni-is, szentség-törés vala. A Magyaroknál a Szakállra való fogadásnak bé-kellett tellyesednie. Egy Gallus (nem tudván a Római szokást, melly a Szakállat meg-illetni nem hagyta) hízelkedésből Papiriusnak (Római Tábornoknak) szakállat meg-törölgette. Ezért ötlet föbe ütötte Papirus elefánt csontból készült páczájával. Melly méltatlanságért felindulván a Gallusok, Rómára rohanának; és a' fő-embereken kezdvén, az egész Tanácsot meg-ölték. Sokba került Hannonnak (az Ammonitok Királyának): hogy Dávid-királynak követjeit szakállak, és egész ülepig a Ruhák el-vágattatásával meg-böcstelenítette.

Meg-változott Nagy Sándor idejében a Szakallak böcsülete. Ez, minden ütközet előtt le-nyírette Katonáinak szakálljokat, mert észre-vette, hogy ez leg-nagyobb fogantyú, mellybe az ellenség belekapaszkodhatik. Meg-tettesztettek Nagy Sándornak Szakállatlan katonái egész Görög-országban. Nem sok idő múlva csak a Filozofusok maradtak szakállasan. Ki-terjedett ezen Szakallatlanság a Rómaiakra-is. Mert Hadriánus Császárig egynek se láttuk pénzét, a hol a Császár szakállas állal volna ki-verve. Ez kezdette ismét a Szakallnak böcsületét meg-adni. - A-mi a Scithákat illeti, azok mind szakállasak voltak. Anakbarsis Scitha meg-nem-ismerheté földiét Toksaris, mert állá meg-vala beretvélva. Sziciliának kényes Királya Dionizius, féltvén Torkát a Borbélyok késétől, maga

még se hagyták-el a fertelmes kívánságok, melyekhez magát még Ifiúságában hozzá-szoktatta. Ördögös gondolatokat forralván most-is magában, a Szigetnek más felére ment, és magában ezeket mondotta

Hengeri: Éppen ma vagyon tizen-hat esztendeje, hogy ezen Szigetbe ki-tétettem, és valamint egy Gonosztévő, örökre itt hagyattam. Egy esztendővel utóbb esett az: hogy két Fehér-személyt, hajó törésjek után, a veszedelemből ki-szabadítottam, és mind-eddig őket (bizony nagy szorgalommal) meg-is-tartóztattam: mert én a fehér-népekkel örömet társalkodom. Eleinte azt gondolám: tudgya Isten mi nyereségemre válik azoknak ki-fógása. Az aszszonyt ki-mondhatatlan-képpen szerettem: mert még akkor leánya csak három esztendő lehetett. Már most annyát nem annyira szeretem: mert leánya tizen-nyolczadikra fordult. Mindég igéri az Anyja: hogy egyszer birtokomba adgya. Már tovább reá nem várakozhatom. Orromon fogva többé magamat nem húzatom. Vagy ma ide adgya leányát, vagy a halállal gyűrűt vált. Megölöm a vén medvét; akkor leányával azt tehetem, a-mit akarok. És ime felém tántorodik hantos hátával. - - Lassan-lassan. Nem ő biz az, hanem annak leánya Kréka.

HATODIK RÉSZ.

Krékának ártatlansága.

Ezen gyönyörű Virág-szál, életének mindgyárt elején, a Zúr-zavarok közé hányattatott, és benne neveltetett. Édes anyyával Ketelával hajó-törést szenvedvén, véletlenül ezen Szigetbe vettetett, és, azon anyyának vezérlése által olly ártatlanságban neveltetett: hogy, noha Hengeri, ama' gonosz lélek, szüntelen utánna leskölődne, őtet magához csábítani kívánná, még se pörzsölhetett-le tüzeivel csak egy mák-szemnyit is tiszta erkölcséből. Hengeri, noha nagy gaz-ember lenne, és alattomban égne; még-is, ha Krékanak eleibe került, annyira böcsülhetne benne (pedig akarattya ellen-is) az igazi erkölcsöt; hogy előtte semmi tisztatlanságra nem fakadhatna. Mindenben édes anyyának nyomát követte, kit noha a Szerencsétlenség annyira le-gyalázott, hogy ezen vad Szigetből semmi féle képpen Haza nem mehetne (mert egy lelket se láthatott mindeddig, ki e Szigetbe csupa szerencsére érkeztetett volna) maga magát még-is el-nem-hagyta: hanem édes leányát (a-mint e Szegénységben tölle kitelhetett) minden jóra, minden dologra szoktatta. Csudálkozásra méltónak látszattathatott az-is: hogy ezen vad Szigetben, holott semmi böcsületes szemek nem laktak, még-is Krékát olly tisztességes Ruhában járattatta Ketela: hogy akár minő Szinvárosban se járnának különben. Mert édes Anyja, midőn hajó-törést szenvedtek, kiszabadíthatta ládait, melyekben maga ruhái vóltanak. Hogy Kréka fel-nőt, Ketela maga cifrázásával semmitse gondolván, minden

leányai által beretváltatta-meg magát; de végre, ezeknek hívségjeket-is gyanuba vevén, tüzes dió-hajjal maga pörzsöli-vala-el a szőröket. Az Arabiaiak beretváltatták magokat. A Francziák hol meghagyták, hol le-tették a Szakállakat. Illy módi lett Országunkban-is. Királyaink képeiben hol látunk szakállat, hol nem. De a bajuszt mind-egygyike hordozza.

Az-után a Szakállat csak azok hordozták, akik gyászoltak, vagy nagy bánatot viseltek, vagy külső országokon bújdostak. Oziris, világnak indulván, fel-fogadta: hogy Borbély kezére nem bízza állát, még Országába vissza-nem-jövend. Midőn Manlius tömlöczbe vettetett, az egész Római nép meghagyá bújjában szakállát. A Római közönségnek el-romlása után, Cató-is szakállassan járt. - Mái napon ezek viselik a Szakállat: A Törökök és velek a többi Nap keleti Nemzetség. A Napkeleti Anya-szent-egy-háznak szertartásait követő Muszka, Rác, Oláh és Orosz papok. A Zsidók, a Kapuczinusok, a Szerviták, és regenten a Paulinusok; némelly vén Oláhokon kívül szakállas Világiakat irul se láthatunk. *Mátyus. (Dugonics jegyzete.)*

ruháit reá-egyengette, és minden nap tisztességesen jártatta. Nem volt tehát csuda: hogy Ete, Etelének fia, két esztendő előtt ezen Szigetbe lévén, és Krékat meg-pillantván, bele szeretett, most-is utánna iparkodott. Ismét gyönyörűen fel-lévén öltözve, ki-jött, és, szokása szerint vigan így szólla

Kréka: Jó napot édes Hengerim! - Oh be gyönyörű reggel ez! - Azt mondotta édes anyám: hogy az el-múltt ejtszaka iszonyú nagy szélvészek, és szörnyű nagy menydörgések voltak. Én pedig semmit se hallottam: mert mind-a-két fülemre aludtam.

Hengeri: Hát most mire iparkodsz édes Krékám?

Kréka: Most majd össze-futkárom a Szigetnek partjait, az-után a högyre is fel-hágok.

Hengeri: Ismét azért: hogy valami hajóra találly, melyben egy Ete légyen, kit inkább szeress, mint engemet? Hadd-el ezen szorgalmatosságodat. Eme vad Szigetnek feléje-se-jöhet egy valaki.

Kréka: Talán még-is ide vetődhetett egy hajó. Mert nagy szél vala az el-múltt ejtszaka. Leg-alább igen óhajtya édes Anyám, hogy ezen Szigetből kiszabadullyon. Ő már egy-átallyában itt maradni nem akar. Minden nap új reménye támad, hogy egy hajó egyszer immár el-érkezik, melly bennünket innent ki-szabadít. Az-után: azt-is mondotta: hogy, ha hamar ki-nem-szabadúl, szerencsétlen leszen. Ezt pedig azon jó anya meg-nem-érdemlette. Óh édes kedves Hengerim! teremts ide egy hajót.

Hengeri: Én nem teremthetek. Anyád kívánsága balgatag. Talán azt gondollya: hogy én Isten vagyok?

Kréka: Ő azt nem gondollya. Mert nekünk egy Istenünk vagyon, a Magyarok Istene. Hanem, ha hallgatni tudnál, mondanék én valamit, a-miről édes Anyám gyanakszik.

Hengeri: No hát miről gyanakodhatik?

Kréka: Mindgyárt meg-mondom. Midőn ama Te-nemedhez hasonló Ete-úrfi itt vala (mert ő nem a mi nemünkhöz hasonló) akkor egy hajó-is vala itt. Te pedig azon Hajót el-kergetted, és vele egygyütt azon derék Ete-úr-fi is el-takarodott.

Hengeri: Már ez türhetetlen gyanú. Hiszen akkor egész éjtszaka veletek voltam. A barlangból egy tapodást ki-nem-mentem. Virradóra pedig Ete-úrfi el-szaladtt.

Kréka: Édes-anyám azt mondgya: hogy el-szaladtának te vóltál az oka. Azt-is mondgya: hogy itt akkor sok ilyen férjfiúk voltak, a micsodás Te vagy. És te azokkal össze-beszéllettél, hogy Etét el-vigyék. Ezt néked cselekedni nem kellett volna: mert mi Etét szerettük.

Hengeri: A Te anyád, valamint a kancza-ló, állva álmodozik.

Kréka: Ne mond eztet anyámról, édes Hengerim.

Hengeri: Tehát: hogy igazabban szóllyak, akkor mi mindnyájan álmodtunk. Mert látod-é: Ete itt volt, és mindgyárt el-tűnt. Ő tehát valami Lélek vólt. Ember bizonyosan nem vólt: mert az olly hamar el-nem tűnhetik.

Kréka: Ki vólt volna azon Lélek? Anyám azt mondgya: hogy a Lelkek láthatatlanok. Az-után csókot sem ád a lélek, szeretni se tud. Ő pedig szeretett-is engemet; meg-meg-is-csókkolt nem egyszer.

Hengeri, alattomban: Veszett volna pokolban.

Kréka: Az-után azt is mondotta édes Anyám: hogy vagyon valahol olyan Ország, ahol sok-sok férjfiak vannak, olyanok, a-mint te vagy. Ezt én néki elsőbben nem hihettem (noha ő soha se hazudik). Azért nem hihettem pedig, mert olyan sok-sok férjfiakat nem láttam; hanem csupán tégedet. De minek-utánna Ete-úr-fiat meg-láttam, mindent-mindent el-hittem.

Hengeri: Ete-úrfi, és ismét csak Ete-úrfi. Valamint képzelheted, hogy lelket láttasz, szinte-úgy képzelheted, hogy meg-csókkolt.

Kréka: Ezt édes anyám nem hiszi. - Én se hittem.

Hengeri: Hallod-e, Kréka! Ha anyádat el-akarod hitetni, csak azt mondd néki, hogy Te engemet nagyon szeretsz; hogy nálam nélkül nem élhetsz; hogy, ha feleségem nem lészel, a tengerbe öled magadot: meg-látd: hogy anyád, nagy öröme miatt, a bőriből-is ki-ugrik.

Kréka: Oh! ha azt tudnám, hogy ezzel ötet szerencsésé tehetném, ezeket néki bizonyosan meg-mondanám. Mert: hogy ne hazudgyak, én tégedet szeretlek. - Miért ne szeretnélek? - Ezen Szigetben te tartottál bennünket. Te adtál enni-valót. Mi már magunk régen el-vesz-hettünk volna.

Hengeri: No már ezt szeretem édes Krékám: hogy meg-isméred a jó tétemenyt. - Szeretsz tehát engemet? pedig egyedül engemet.

Kréka: Azt én Isten-igazában nem mondhatom: mert én Ete-úr-fiat (azt, aki nem Lélek) inkább szeretem. Etének ugyan éppen ilyen formája volt, mind néked; de ő nálad sokkal szebb. Az-után: mikor velem szállott, igen szépen ejtette a szavakat. Ha ő azt mondotta nékem: Oh édes Krékám, ezt az ő szájából százszorta jobb ízűn hallottam, mint a tiédből. Én pedig, látod, nem hazudok: mert anyám se hazudik soha.

HETEDIK RÉSZ.

Ketelának el-jötte.

Midőn amazok így beszélgettek egy-mással, hozzájuk érkezett Ketela, Krékának édes anyja. Kedves leányára szánván minden ékes ruháit, magára csak azon öltözetét vette, mellyekkel nem a szemekre, hanem csupán a Tisztességre vigyázott. Előbbeni ékes személye, a bú-bánatok bokrossága miatt, meg-csappant. Orczájának-is hajdani kellemetes vonásai lekanyarúltak; de meg-maradott benne azon méltóság, mellyet a leg-gonoszszabb emberek-is méltán imádhattak. És vallyon, kit ne sanyaríthatott-vólna-meg a tizen-öt esztendeig tartó magánosság? Ha nagy Születésű nem lett volna, ha sziveben az igazi erkölcs gyökeret nem vert volna, eddig nem csak hamvai, bé-estek, hanem porai-is el-szóródtak volna. Magát mindéig bizonyos ártatlanságával, és a Szerencse-keréknek jóra-fordulttával vigasztalván, el-túrhatta azon iszonyú gyötrelmeket, mellyeknél nagyobbakat a haragos Istenek se szállíthat-nának a gyalgó teremtsére. Most-is méltósággal elő állván, és az Egeket nézvén, így szállott

Ketela: Oh be szép, tiszta és kellemetes reggelre jutottunk az éjszakai Mennydörgések után. El-nem-hágy bennünket az Isten, noha néha megzavar. Néked-is jó reggelt Hengeri. - Édes leányom! nem mennénk-fel egy kevésé ama menedékes högyre, ha talán megláthatnók azokat, kik Szigetünk partjaira hányattak? Lészen olly jósága Hengerinek, hogy bennünket vissza hív; ha a falatozásnak ideje el-jövend.

Hengeri: De Hengerit ugyan Aszszonyságod az illetén szolgálatokra alkalmasnak véli. Mind az-által: ha meg-engedné, én el-tökéllettem valamit magamban, és csupán magának akarnám elő-beszélni. Kréka-kis-aszszony ki-sétálhattya magát.

Ketela: Eredgy tehát, édes leányom, ama högynek berczjére. Ott igen messze el-láthatsz a tengernek színén - Istenem! tellyesítsd-bé azt, mellynek kellemetes végén már most-is örvendezek. - A Magyarok Istene a Jónál egyebet nem adhat.

Hogy ezeket el-mondotta Ketela, ki-fakadtak könyvei édes leányának. Soha annyát illy szép színében, illy jó kedvében nem látta. - Meg-ütközött e különös látományra Hengeri-is. Meg-törülván pedig könyvező szemét, így szólla

Kréka: Oh édes Anyám! Látom tehát egyszer örvendező orczádat! - Fel-futok a högynek legmagossabb berczjére. Jó az Isten! Meg-könyörül rajtunk. El-szalada.

NYOLCADIK RÉSZ.

Ketela Hengerivel.

Hengeri, Krékának el-menetele után: Már most, hallod-é aszszony! Tedd-félre vállaidnak vonyogatásait. Ertsd-meg szavaimat. Éppen ma vagyon tizen-öt esztendeje, hogy én tégedet, azon leányoddal, nem messze innént, el-terjedve, és fél-halva fekünni láttalak, hogy ezen vállaimon barlangomba hoztalak. Szavadat három nap alatt nem vehettem: mert halál, és élet között küszködtél. Gondgyát viseltem leányodnak-is, még te egészen három holnapok alatt fel-gyógyulhattál.

Ketela: Ezen jó tettetted meg-ismérem, s-meg-is-köszönöm. Sőt: ha tehetségemben léssen, meg-is-jutalmazom.

Hengeri: Azon jó akaratomnak nem más bérét kívántam akkor te tölled, hanem házasságodat. De Te erről hallani sem akartál valamit.

Ketela: Meg-se-hallgathattalak, mert akkoron másnak felesége voltam.

Hengeri: De, hogy osztán Uradnak halálát meg-hallottad, még jobban el-idegenedtél, és szivedet egészen kővé-keményítetted.

Ketela: Uram halálának siralma; hogy valaha innett ki-szabadúlljak, azon reménségemnek elvesztése; el-felejtették velem minden gyönyörűségimet.

Hengeri: Ezt akkor meg-engedtem néked. Nem-is kényszerítettelek. De az-után-is nem ébresztettem-é fel szerelmedet? Nem szerettelek-é igazán?

Ketela: Igen-is. Egészlen a gonoszságig. Mivel, mind az Isteni, mind az emberi törvényeket le-tapodni akartad. Viszsa-kölletett taszítanom erőszakjaidat - Hány éjtszaka nem aluttam semmit, reám törésedtől tartván? - Hány ezer adtadat szórtad mind ellenem, mind leányom ellen!

Hengeri: Ezeket érzékenségeim facsarták-ki belöllem. De Te akkor, magadhoz térvén, öt esztendő utánra halasztottad házasságodat. Én azzal meg-elégedtem. Ezen idő alatt mit vétettem ellened?

Ketela: Az alatt ugyan semmit se. - De minek utánna azok el-múltak, lábaidhoz kellett magamat meg-aláznom. El-hervadt szépségemnek elő-hozása meg-nem-orvosolhatta volna szivedet, ha leányomnak akkor ki-keelő virágjai szó-szóllóim nem lettek volna. Engem osztán el-utáltál, és leányomat üzőbe vetted. Oh! Néked akkor egy áldozatot adtam, mellyet nem vólt volna szabad el-ajándékoznom.

Hengeri: Mintha, én akkor Krékát birtokom alá vettem volna. Ő akkor fel-serdülni kezdett. Te kegyetlen, Kréka után, ismét hat esztendeig várakoztattál. Hogy azok-is el-folytak, és én azon tündérkét el-akarnám venni, te szavadat meg-nem tartottad.

Ketela: És ezt nekem szememre mered vetni, Te Gyilkos? - Ki-mentette-ki akkor körmeid közül leányomat? Ki jelent-meg akkor ezen Szigetben? Nem de Istenünknek angyala, ki-törekedéseidet meg-gátolhatta?

Hengeri: Az ördögök kengyel-futója vala, egy Urfinak képében. Mond-meg: hová lett azon tekergő?

Ketela: Én kérdezhetem aztat te tölled. Nékem iszonyú gyanakodásim vannak ellened. Egész két esztendeig köröszkül-kosúl járom a Szigetet, hogy azon helyet meg-lellyem, holott holt tetemei fekszenek.

Hengeri: Keresheted a Világ végezetéig.

Ketela: Hogy ha fel-találom! - Te gonosz!

Hengeri: Ketela! és te engem ezzel vádolhatsz?

Ketela: Vádollak mind-addig: még méltó okaiddal gyanúimat el-nem-veheted. Én ugyan mostanában semmit sem akarok szállani vélekedéseim felől, se nyughatatlan és ijesztő álmaim felől, melyeket olyan ember, kinek se Istene, se Pokla, a micsodás te vagy, fen-kaczagással¹³ ki-nevet. De, hallod-é, az én szemeim soha se hibáznak. Azon nap, melyben Ete-úr-fi tőlünk el-tűne, hosszába jártam az egész Szigetet. - Ennek éjszaki végén egy Tűz-helyre találtam; rajta sok el-aludt szénre, körülötte több emberi nyomokra. Végére ime eme keszkenőre találtam, melyet most nyakamon hordozok. - Ez nem másé, hanem Ete-úr-fié. - Oh ha vér-csöppöket láttam volna rajta!

Hengeri: Már akkor mit cselekedtél volna?

Ketela: Ne sűrgesd feleletemet. Ha ezzel meg-nem elégszel; meg-mondom: Bírád lettem volna. - Ete-úr-fi azon hajóval el-nem-mehetett. Ő azt nem cselekedhette; mert leányomat, az én jóvá-hagyásomból, nagyon meg-szerette. - Meg-ölted tehát őtet gyalázatos. - Győzz-meg engemet, hogy ezt nem cselekedted. Ha gyanúimat ki-veszed, akkor beszélhetünk osztán Kréka felől. Vessz-el, ha fekete gyanúimat meg-nem-világosíthatod. Elment Ketela.

Hengeri: Én meg-nem-öltem ama meg-szeretett Etéteket. De hogy tégedet akkor el-követett ravaszságom felől Világosságba hozzalak, abból semmi se lesz. - Már látom: hogy, ha Te élsz, leányod enyim nem lehet. Dögölly-meg: mert csak Te állasz-köröszkül el-intézett útam.

KILENCEDIK RÉSZ.

Kréka jó hírrel.

Kréka, sebessen elő-jövé: Egy hajó, egy hajó! - Anyám! Édesem! - Hol van édes Anyám? *Hengeri!* hol van?

Hengeri, meg-hökkenve: Mit? mit? micsodát? - Egy hajó érkezett? Mértékletessen: Talán egy habot láttál? Isméri-é a hajót?

¹³ *Fen-kaczagás:* hangos kaczagás.

Kréka: Ismérem, a-mint édes anyámtól hallottam. Egy fa-épület. Rajta egy árbocz. Vásznak pedig az árboczon.

Hengeri: Nagy-é? vagy kicsin?

Kréka: Még ugyan kicsinnek látszik, de talán azért, hogy messze van. Gyere csak gyere.

Hengeri: Bolondságot beszéllesz. Te hajót sohase láthattál.

Kréka: Anyám! Anyám! Édesem! - Ha te el-nem jössz, addig kiáltok, még édes Anyám meghallja. - Anyám! édes anyám!

Hengeri: Lassan lassan Kréka. Maradgy nálam, egy kevésbé. Ime én javatokra iparkodom. Anyádat fel-lazasztani nem szükség. Ha ez hajó nem volna, édes anyádnak könyveit, minden haszon nélkül, ki-fakasztanád. Egy Hajónak mostani ide jövedele, csupa lehetetlenség.

Kréka: Vagy az, vagy nem az; de ezt édes Anyámnak tudnia kellett. Meg-vannak a Vitorják feszülve. Úgy tettetik, hogy szigetünk felé iparkodik. Ereszsz-el. Édes anyámhoz megyek.

TIZEDIK RÉSZ.

Hengerinek keménsége.

Ketela, a högyről sietséggel le-jöven: Hajó, Fiam, hajó! - Igen-is hajót láttam Kréka. - Meghallgatta Isten forró imádságomat. - Szaporán a högyre Hengeri! - Emellyük-fel a póznát. Intsük őket: hogy felénk tartsanak. - Mi-is, édes leányom, kiabállyunk: hogy ide jöjjenek.

Hengeri: Nem úgy, Asszonyom! Én többé magamat meg-csalatni nem hagyom. Ennek előtte el-ámitattam magamat és tizen-négy esztendőket-is el-vesztegettem: hogy valahára boldog lehessenek. Most már egy szem-pillantás-is káros. Azt már töllem senki se kívánhattya: hogy azon kincsemet, melyet immár tulajdonommá tettem, más ölébe szemléllyem. Én a hajó felé egy tapodáskát nem teszek.

Kréka: Édes lelkem Hengerim! Tedd azt az én kedvemért. Hiszen máskor mindent meg-tettél a-mire kértelek. Gyerünk a högyre. Lásd: édes anyám sír. És, ha ő sír, nekem-is sírnom kellett.

Ketela: Oh Te embertelen teremtés! Nem segítesz tehát bennünket. - No jól vagyon. - Én azt mind el-fogom-követni, a-mi egy aszszonytól ki-telik. A boszszú-állás Istenemnek gondja. Ha pedig iparkodásommal semmire se mehetek, leányomat még-is birtokodba nem adom, mert sárba hagyta veszedelmes ügyemben. Esküszöm az Egekre...

Hengeri: Hadd-el, a-mit akarsz mondani. Hallgasd utolsó meg-határozásomat. Igérd-meg nekem ezen álló helyedben; pedig leányodnak jóvá-hagyásával: hogy, ha téged azon hajóval el-eresztelek, leányodat itt hagyod. - Igérd-meg olyan esküvéssel, mely lelked ismeretét a meg-tartásra vihesse.

Kréka: Igérd-meg édes anyám. Én örömet nála maradok, csak tégedet boldognak lássalak.

Ketela: Óh bár akkor, veled egygyütt a tenger fenekére süllyedtem volna, midőn Testvéredet Héjját a habokba temettem. De ime a hajó el-kerüli a Szigetet. Szaporán Hengeri szaporán.

Kréka: Oh igérd-meg édes anyam.

Ketela: Meg-igérem igen-is, de azon egy államány alatt: ha azon hajóban Ete-úr-fi nem találta. Ha ő ott vagyon, ígéretemet meg-nem-tarthatom. Jöszte Hengeri térül a hajó.

Hengeri: No már azt se bánhatom. Alattomban: Azon két napok, melyekben Ete nálunk múltatott, nem tehettek annyit szívében: hogy Krékát ismét fel-keresse. Nyilvánossan Ketelához: Rajta tehát asszonyom. El-szaladott Ketelával.

Kréka: Hála legyen az Istennek. A hajó Szigetünkbe jó. Édes anyám Szerencsés lészen. Ete-úr-fi-is el-érkezik. Vele egygyütt, sok emberek jönnek. És azokat Kréka meg-láttya. Óh édes anyám szerencsés. Hogy ezeket el-végezte Kréka, egyenesen annya után szaladott.

MÁSODIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

Kréka szomorúsága.

Ketela, Hengeri és Kréka, amint látták a sziget felé vitorlázó hajót, felmentek egy hegyre, hogy magukat észrevétesse a hajó utasaival. De ez nem sikerült nekik. A hajó Széplakinak, a lápok fejedelmének a hajója volt, ki Etele után iparkodott és a szigetnek egy másik részén észrevétlenül ki is kötött. Idehajózásának oka Tabán levele volt, melyben az megírta neki, hogy Márnát szereti s feleségül akarja venni. De mivel Etele nem hajlandó ezt neki megengedni, arra kéri Széplakit, hogy jöjjön Márnával Karjelbe s nyerje ki atyjának beleegyezését. Mivel Etele elutazott Karjeltől, Széplaki a keresésére indult. Etele ehhez a szigethez vetődött, s ide került Széplaki is, mert folyton figyeltette Etele hajóját. Kréka s Ketela azt hitték, hogy a hajó tovább vonult, ami miatt nagyon szomorkodnak.

MÁSODIK RÉSZ.

Ete Krékánál.

Ete elhagyván apja hajóját, a sziget belsejébe indult, hogy Krékát megkeresse. Két esztendővel előbb járt már a szigeten, Etelenek bujdosásása közben ott felejtett kincseiért, s ekkor megszerette Krékát, de Hengeri furfangja folytán, emberei elhurcolták őt. - Egyideig „ide-oda kereng a szigeten,” amikor meglátja a hegyre menő Krékát. Egy bokorban vonul meg, míg Kréka visszatér. Ekkor Ete előjön s ezeket mondja: „Kréka! Kréka! itt vagyok!” Kréka: „Ki van itt? ...oh Ete! Te vagy-é? - Édes lelkem Etém! Itt vagy tehát énnálam?” Ete meg akarja őt csókolni, de Kréka nem engedi, mert azt hiszi, hogy Ete önként hagyta őt el két évvel ezelőtt. Ete megkérdezi, hogy „mit tettek”, míg odajárt. Kréka: „Édes Anyám mindenkor fohászzkodott. Én pedig Ete-nevedet egy fára fel-metszettem, meg-is csókoltam.”

Ete: „Én is megcsókoltam Kréka. Mert mihelyest azon nevemet megláttam, tüstént eltaláltam, kinek keze meczzése.” Azután Kréka kérdezi Etétől: „... Hol is voltál eddig? - Hol kaptál kenyeret? Hol aludtál? hol-hol? - No szólj tehát valamit.”

Ete: „Én semmit se szóllhatok. Csak reád bámulok. Nem nézhetem-ki eléggé magamat.”

Kréka: „No látod: ha itt maradtál volna, mindig reám nézhettél volna. Látod, mit cselekedtél. Én is szeretek reád nézni. Hengerit mindennap látom, de még se olly jóizűen, mint tégedet.” - Ete elmondja, hogy Hengeri hurcoltatta őt el a szigetről. De nem beszélnek tovább, Ketela jó s Ete elrejtőzik.

HARMADIK RÉSZ.

Ketela Etével.

Ketela szomorkodik a hajó eltávozása miatt, de bánata örömmre fordul, mikor előjön Ete s elmondja a történeteket. Hengeri bosszankodik magában, fél, hogy álnok terve meghiusul; de megígéri, hogy Etelénél közbenjár Krékáért s Keteláért. Ám szándéka épen az ellenkező. Kréka pedig elhívja Etét, hogy nézze meg az ő szép barlangjukat. „Ha pedig el-akarnál szaladni, akkor én téged olly erőssen körül-karollak: hogy le-nem-rázhatol; hanem magaddal a hajóba elviszel.”

NEGYEDIK RÉSZ.

Hengerinek intézetei.

Hengeri, maga-maradván: „No csak no. Bár ne tapsolnátok olly hamar. Még nektek Hengeri olyan vermet áshat, melly mind a hármatokat el-nyelheti. Mi-hasznomra gyötröttem volna magamat tizen-öt esztendeig? tudni-illik: hogy más szedgye-le azon fáról a gyümölcsöt, mellyet én neveltem?” S elhatározza, hogy mindent elkövet, hogy Etele a szigetről eltávozzék s magával vigye Etét is.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Vizaknai el-érkezése.

Vizaknai, Széplaki kormányosa Eteléhez megy s elmondja, hogy Széplaki, felesége s leánya is a szigethez érkeztek, hogy őt visszatérésre birják. Etele dühös lesz, tovább akar hajózni, mig olyan szigetre nem akad, ahol asszonyok nincsenek. Vizaknai csillapítani akarja haragját és igyekszik lebeszélni szándékáról. De Etele megparancsolja Nagyhabinak, kormányosának, hogy készüljön el az útra.

HATODIK RÉSZ.

Széplaki Etelénél.

Széplakiék s Etele találkoznak. Etele haragszik, hogy asszonyokkal jönnek hozzá, annál inkább, mert Vizaknai folyton dicséri Kandát s Márnát, kik az éjjeli viharban férfiasan viselték magukat. Etele felszólítja őket, hogy távozzanak, de Széplaki kérlelni igyekszik őt s arra kéri, hogy egyezték bele Tabán s Márna házasságába. Etele hajthatatlan s mikor azt kérdezik tőle, mi kifogása van Márna ellen, azt feleli: „az, hogy - leány.”

HETEDIK RÉSZ.

Ballaginak követsége.

Ballagi, kit Etele leány ábrázatja miatt nem szenvedhet hajóján s kit szívesen átenged Vizaknainak, Nagyhabi üzenetét hozza, hogy a hajó készen áll az utra, de Ete hiányzik. Etele ismét haragos lesz és korholja Tabánt, amért nem vigyázott eléggé öcscsére, majd átkozza az asszonyokat, akik miatt a szigeten ki kellett kötnie, s Ete keresésére siet. Tabán pedig Márnával a tengerpartra megy, hogy elbúcsúzzék tőle.

NYOLCADIK RÉSZ.

Kandának gyanúi.

Széplaki s Kanda azon töprengenek, hogyan lehetne Etelét észretéríteni. Kanda azt mondja Széplakinak, hogy először puhatolja ki, hogyan keletkeztek Etele „zúr-zavarjai”, hiszen ő régi jó barátja neki. Azt a gyanuját fejezi ki férje előtt, hogy Etelka tán megcsalta Etelét. De Széplaki kételkedik ebben, mivel Etelka „Magyarországi Ivadék”, ... „Magyarországban pedig csak egyszer szeretnek a Magyar-kis-asszonyok; és csupán csak egygyet. Ő nem olly kerteletlen virág, hogy minden ragadó kéz hozzá férhessen”. Csak egyre emlékezik, ami gyanus előtte „...de az-is olly homályos dolog, mint azok éjjeli éjtszakáink, mellyek két holnapokig tartanak.” Eteléről is tudja, hogy „talpig emberséges ember.”

KILENCEDIK RÉSZ.

Etelének boszszúsága.

Hirtelen odajön Etele s kérdi, hova lett Tabán? Amikor megtudja, hogy Márnával van, felbőszül. Majd haragjában elkergeti Széplakit a szigetről, amelyet ő már birtokába vett. Széplaki, Kanda, Vizaknai eltávoznak s Etele magára marad, rágondol Etelkára, elkeseredik és panaszozza sorsát. Azután a hajóhoz indul, hogy megfuvassa az indulót; azt hiszi, hogy erre Tabán s Ete visszatérnek.

TIZEDIK RÉSZ.

Nagyhabi és Hengeri.

Hengeri gonosz szándékkal Eteléhez siet s útközben találkozik Nagyhabival, s ócsárolni kezdi Krékát, aki miatt Ete nagy bajba juthat. De Nagyhabi átlát a szitán s nem akarja őt Eteléhez bocsátani: „Vissza füstfaragó! Hogy lajtorján húzzanak a koporsódba. Egy tapodtat se uramhoz!”

TIZENEGYEDIK RÉSZ.

Hengeri Etelénél.

A lármára odajön Etele, kinek Hengeri elmondja, hogy Ete el akarja tőle ragadni s feleségül akarja venni az ő kedvesét, akiért ő tizenhárom évig szolgált anyjának. Etele felindul s mikor Hengeri azt is elmondja neki, hogy a leány anyja hozzá akar jönni, hogy hajójába vegye: Nagyhabit menten elküldi Hengerivel, hogy „mentse ki Etét azon pokolból” s hozza vissza.

TIZENKETTEDIK RÉSZ.

Etelének gondjai.

Etelének eszébe jut, hogy „ezen Vad-szigeti gaz-embernek annak kölletik lenni”, kit Széplaki gonoszsága miatt kitett. „Azon két fehér személyeket körme között hagyni nem tanácsos. Hát ha őket el-rontya? Rontsa el-el: mert asszonyok!” De mégis elgondolja, hogy ők is felebarátaink s ha „ők azok: az emberiségnek szabásait meg-kelletik ő-irántok is tartanom.” Elhatározza tehát, hogy kimentí őket és visszahívja Nagyhabit.

TIZENHARMADIK RÉSZ.

Nagyhabinak okoskodásai.

Etele Nagyhabitól tanácsot akar kérni, hogy az asszonyokat kiségitse-e Hengeri körmeiből? De Nagyhabi mindig másra tereli a beszédet, mivel Etele megtiltotta volt neki, hogy az asszonyokról vele beszéljen. Etele feloldja őt adott szava alól s akkor Nagyhabi azt javasolja neki, hogy a nőket vegye hajójába s ha Ete a „Vad-leányba” beleszeretett, „szerencséjeket meg-ne-gátolja.” Etele, habár az utóbbit nem szívesen hallja is, Nagyhabit az asszonyokért küldi. Tabán Márnával jön s Etele elrejtőzik, hogy kihallgassa őket.

TIZENNEGYEDIK RÉSZ.

Tabán Márnával.

Tabán s Márna szerelmükről beszélve jönnek. Tabán szeretete Márna iránt „édes és igen kellemetes”, de atyjához való „kötelessége is erős.” Márna is szereti Tabánt, de ha Tabán atya nem helyesli szerelmüket, „akkor az ő szeretete a más világra, nem e mostanira teremtett”. Majd Tabán elmondja, mennyire szereti atyját, csak „ingerjei ne volnának tüzesek és állhatatosak!” Márna arra kéri Tabánt: „ha egyszer jó kedvében látod jelentsd meg néki ártatlan s állhatatos szeretetünket... Majd én is lábaihoz borulok... Egyszer akkor meglágyúl.” Etele meghatva jön elő: „Ha ez sokáig így tart, nincs más mód benne, össze-kell-házasodnotok...” El akar menni, de nem eresztik. „Eresszetek-el: mert másként egészben magatok részére csábítotok.” Azután eltávozik, de Márna s Tabán utána szaladnak.

HARMADIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

Tabán szerencséje.

A-mint az előtt Etele el-mene, és Tabán utánna erede; ennek hathatós kéréseire, de fő-képpen okaira, melyeket bokrossan elő-hordott, meg-lágyúlhatott Etelének szive. Eszébe jutván Nagyhabinak, és Márnának-is szavai; nem meszsze vólt immár attól: hogy e két szerelmeseknek házasságjokat meg-engedgye. Ezen el-tökéllését, édes annyához vitte Márna, hozzá szaladván, és magát szerencsésnek lenni állítván. Tabán előtt így jelentette-ki szándékát.

Etele: Mind Te, mind pediglen Nagyhabi, az-után Márna-is egészlen ki-forgattatok intézteimből. Soha se hittem vólna: hogy nékem, Magyar léttemre, illy ingó szivem lenne. Soha se hittem vólna: hogy, ki az aszszonyokat bizonyossan gyűlölöm, az aszszonyokkal-való társalkodásban valaha gyönyörűségem telhessen.

Tabán: Jóra fordított az Isten mindeneket.

Etele: Midőn én téged Márnával állani láttalak, midőn füleimmel hallottam: hogy azon atyátokat, ki titeket el-akará egymástól választani, nem átkoztátok; akkor egészlen más emberré lettem. Felébredett bennem azon szív, mellyel Magyar-országban szerettelek. Így gondolkodtam: Az én Tabánom Márnával szerencsés lészen.

Tabán: Oh jut eszembe édes atyám! midőn Magyar-országban laktunkkor, Szegedről Budára vittél, hogy Toksont, Zoltánnak fiát, meglátogassam, bennem minő gyönyörűséged telhetett. Hogy ismértetted-meg velem azon halmokat, melyeket Magyarjaink hánytak az ellenségnek ki-kémlelésére.

Etele: Úgy van édes Fiam! Még kis-korodban beléd kívántam önteni az igaz magyar vért, a magyar észt, és ítéletet.

Tabán: Jut eszemben: minek előtte Partiskomra értünk, miként mutogattad-meg a meszsze-kitettsző gatyás fákat-is. Midőn egy kis erdő mellett el-csapánk, ime fiam, így mondád, tüstént Ócsára érünk, melly földet édes Nagy-atyád Árpád Ócsának ajándékozott kedves Inassának.

Etele: Oh azon időmnek örvendetes emlékezete. Sírva fakadván: De mi okra nézve emlékeztetsz ezekre. Jobb vólna bóldog napjaimat el-felejtteni; örök homájba és setétségbe temetni.

Tabán: Oh édes atyám! Én téged Magyar-országban soha szomorúnak, hanem mindenkor jó kedvedben láttalak. Ide-haza ellemben soha vígnak, hanem mindenkor el-unakozottnak tapasztaltalak.

Etele: Ne kérdezd ennek okát fiam. - Maradgyon a föld gyomrában, a mély setétségben. Soha senkinek ki-nem-nyilatkoztattam: mert hazám és Házam böcsületét fen-tartani kívántam.

Tabán: Oh édes atyám! Ezen szomorúságaid el-emísztik szívemet. Talán: ha okát tudnám, megkönnyebbülhetnék.

Etele: Semmi-képpen nem édes fiam. Igaz bizony, majd el-is-felejtettem. Mikor kellene el-evezni innent? Mert csak el-tökéllettem immár: hogy Karjelben foglak meg-házásítani. De ime Széplakinét látom ide kullogni. Csak ezt rázhatnám le nyakamról.

MÁSODIK RÉSZ.

Kandának hízeltedése.

Kanda, leányával bé-jöven: Jó napot Fejedelemségednek.

Etele: Nékem jó napom vagyon mindenkor.

Kanda: Beszéllhetett tehát leányom Fejedelemségeddel? Leg-alább dicsekedett ezen szerencsésével.

Etele: Beszéltett igen-is.

Kanda: Olly örömmel jöve hozzám, mint egy meny-aszszony. Fejedelemségednek kegyességét dicsérte.

Etele: Azt ő meg-is-érdemlette.

Kanda: Most én Fejedelemségedet annál inkább kedvellem.

Etele: Ez-is elég hamar jutott eszébe.

Kanda: Ha én azt remélhettem volna: hogy Fejedelemséged illy kegyessen meg-fogja másolni intézeteit; minden környülményekben nagyobb tisztelettel viseltetem volna úri Személyéhez.

Etele: Soha a Tisztelet a Környülményektől nem függ.

Kanda: Higgye-el Fejedelemséged: hogy az én Márnám derék egy személy.

Tabán: Ó ugyan az, édes Atyám.

Etele: Néked inkább el-hiszem, mint az annyának.

Kanda: Én ugyan, mivel annya vagyok, bár ne dicsérném magzatomat. De mi tagadás benne: ő derék egy személy.

Etele: Arról meg-győztettem nem annya, hanem Kis-aszszonya által.

Kanda: Azt még annál-inkább szeretem. Mit lehet többet óhajtani?

Etele: Óhajtottam volna: ha annak annya-is meg-győzött volna maga eszességéről.

HARMADIK RÉSZ.

Etelének háborúi.

Ballagi, Hirtelen bé-jöven: Kegyes uram! Én semmit se - - -

Etele: No mi újság ismétt?

Ballagi: Én semmit se tudok - - -

Etele: Semmit se tudsz? Ez ugyan, elég kevés. No miről?

Ballagi: Semmit se tudok Ete-uracs felől. Köröszkül-kosúl jártam az egész erdőt. Ő Sehol sincs.

Etele: Semmi fiam semmi. Majd elő-kerül.

Ballagi: Én semmiben nem hibáztam köteleességemre nézve.

Etele: De én hibáztam, mert Ete után egy idétlen ifiat küldöttem. Orczádra, és termetedre nézve ezt cselekednem nem kellett volna. No másszor meg-kéméllek fiam.

Nagyhabi: Kegyelmes Fejedelem! mi tagadás benne. Illik-is: hogy meg-kéméltessem nem csak orczájára, hanem fő-képpen nemére-is nézve.

Kanda: Micsodát? Nemére-is nézve? Mit akarsz ezzel mondani?

Nagyhabi: A titkot immár továbbra nem halaszthatom. Ballaginak csak ruhája és neve férjfiú; maga pedig leány.

Kanda: Ballagi leány?

Márna: Az lehetetlenség!

Etele: Menny-dörgős háború! Mi dolog ez? Mennél inkább kerülöm a Fehér-népeket, annál inkább közelebb taszíttyák hozzám a tüzes Tatárok. Ki gondolta volna: hogy férfi ruhában-is én hajómban eveznek! Hát Te Nagyhabi! nem szólhattál erről valamit?

Nagyhabi: Meg-esküdtetted uram: hogy soha Fejedelemséged előtt az aszszonyokról ne szóllyak.

Etele: Hát esküvésedtől fel-nem-szabadítottalak-é ezelőtt?

Nagyhabi: Jelen nem volt akkor Ballagi. Éppen most találtam ki-nyilatkoztatásának idejét, Kandának és Márnának jelen-léttükben.

Etele: Hol Pokolba kerítettéd kezedre?

Nagyhabi: Ugy vettem ötet kezemhez, mint valóságos szegént, kit minden ember el-hagyott. Ötet édes atya nem ismeri, és, ha meg-isméri-is, meg-veti, és leányának nem tartja. Annyát régen el-vesztette. Így tehát valóságos árva, kiken a Pogányok-is meg-könyörülnek.

Márna: Édes leánkám, árva vagy? Én tégedet nagyon szeretlek, és húgomnak fogallak?

Kanda: És még édes Szüléidet meg-találhatod, addig-is engemet tartsál édes anyádnak.

Ballagi: Oh köszönöm Fejedelemségteknek.

Márna: Had tudgyam tehát valóságos nevedet.

Ballagi: Engem csak Ballaginak hívtak mindenkoron.

Nagyhabi: Fejedelemségednek azon Komornokja Hóbiát, kit Szegedről Karjelbe hozott magával, halála előtt azt mondotta énnékem, midőn Ballagit szorgalmamra bizta: hogy az ő valóságos neve Héjja lenne az ő nagy-annyáról.

Etele, irtózva: Mit? Héjja? Ez nékem édes anyám vala. Menydörgős háború! Mennyünk Tabán mennyünk. Ideje immár: hogy innént el-evezzünk.

Tabán: Oh édes atyám, nyomozzuk ki leg-elől az igazságot Héjja felől.

Etele: Az most nem lehet. Mennél többet mulatok, annál nagyobb csudákat tapasztalok. Meg-van-é Ete? Hallyátok-é? Hol Ete?

NEGYESIK RÉSZ.

Etének dolga.

Vizaknai: Etével bé-jöven: Itt van Uram eme szökevény. Ő pedig nem bolond.

Etele: No örvendek fiam: hogy eszedre térhettél. Az atyai szív sokat szenved a Fiúnak szerencsétlenségében.

Ete: Én ugyan az Atyai nevet mindenkor nagyra böcsüllöttem. Gyönyörködtem Herczegi születésemben-is. De kéntelen leszek mind a-kettőről le-mondani, ha azon leányt el-nem-vehetem, kit én (Isten igazában) szeretek. Oh Atyám! Édes Kedves Atyám! könnyörüllyön rajtam.

Etele: Isten úgy tartson: nagy szerencsédre válik: hogy jó kedvembe találtál. Egy-két óra előtt másképp beszéllettünk volna egy-mással.

Ete: Oh hála légyen az Úr Istennek!

Etele: Tüzes Mennydörgő! Azt talán csak nem akarhatod. Hogy vaktába házasítsalak-meg? Azt mondotta ugyan Nagyhab: hogy, ha Te valami leányba bele-szeretel, annak hozzád illőnek lenni kell. Hogy jó izlésed légyen, azt magam-is tapasztaltam. De hallod-é Ete! Látni-is akarnám ám azon portékát, melyet meg-akarnál venni. Vallyon meg-érdemel-é tégedet!

Ete: Oh édes atyám! Ide hozhatom tehát ötöt?

Etele: Ne késs pedig. Egy óra múlva el-megyünk.

Ete: De valóban meg-akarja őt látni édes atyám?

Etele: Macskát Zsákba nem veszek. - Meg-kell a Csikó-fogat-is vizsgálni. Hozd ide fiam! hozd.

Ete: Oh édes atyám! Miólta ismerlek, soha illy kedvedet nem láttam. Én ebből nagy javamat reméllem.

Etele: De mit ácsorogsz ennyi ideig?

Ete: Nem messze van innét. Hallod-é Édesem! Hallod-é? Szabad el-jönnöd.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Kréka Etelénél.

Hogy Etének szavát meg-hallotta Kréka, ki-jött az erdőből, és amazoknak társaságába ereszkedett. Nem tudni: Kréka csudállotta-é azon jövevények számát, és azoknak magájával nem egygyező viseletjeiket, vagy a Jövevények Krékát, annak deli termetét, és még az Orczán-is ki-tettség színezetlen ártatlanságát. Hogy oda érkezett, és a jelen-levő sokaságon körül-vitte csodálkozó szemeit, így szólla

Kréka: Oh be sok-sok Emberek ezek! Ennyit egyszerre soha nem láttam.

Márna, Krékához menvén és ötöt szíven meg-ölelvén: Oh lelkem! Be nagyon örvendek: hogy ezen vad Szigetből ki-szabadúlhattsz. Nem ezen helynek kietlen magánosságára teremtetek téged a tova-látó Istennek.

Kréka, Márnához: Te a mint látom, az én Nemem közül való vagy. A neved-é néked, a melly ennékem?

Márna: Engem Márnának neveznek.

Kréka: Márnának? Ejnye be csudálatos neved van. Én azt gondoltam: hogy minden leányt úgy neveznek, mint engemet. Anyádat-is Márnának hívják?

Márna: Nem édesem, hanem Kandának. És ime itt vagyon édes anyám. Ez az.

Kréka: Oh Istenem! be sok-sok emberek ezek! Hozott Isten mind-nyájatokat. Ez tehát a Te anyád?

Márna: Ez igen-is.

Kréka: Ejnye be szép anyád van. Nékem-is van édes anyám. Ő-is szép ám.

Márna: Hol vagyon?

Kréka: Majd el-hozom az-után. - Oh édes Márnám! ha ő téged látni fog, bizonyosan megszeret. De Te! Márnának annya! Te is szeress engemet.

Kanda: Oh de ki-ne szerethetne tégedet édes lelkem Gyermeke? Hiszen te igen szép teremtés vagy.

Kréka: Azt már nékem Ete-úr-fi-is mondotta: hogy szép vagyok.

Kanda: És Te lelkem! Itt neveltettél-fel ezen kietlen vad-szigetben?

Kréka: Itt igen-is.

Márna: És el-nem-úntad magadat?

Kréka: Hogy únhattam-vólna-el magamat? hiszen édes Anyámmal laktam.

Tabán: Oh édes Öcsém Ete! be bóldog vagy a teremtetett állatok között, hogy illy ártatlant szerethetesz.

Kréka: Hiszen Ti-is mind-nyájan ártatlanok vagytok?

Kanda: Azoknak-azoknak kellene ám lenni édes Magzatom.

Kréka: Hát mért nem vagytok?

Kanda: Jaj édesem! a nagy Világban csak hamarébb elbotlik az ember.

Kréka: Sőt inkább a nagy Setétségben botlunk-el, nem a nagy Világban. Ugyan rendessen beszélletek ám tik, ha el-kezditek.

Kanda: No hiszen meg-látod: mi lesz belölled-is, ha a Nagy világra jövendeszz, a megvilágosodtakhoz.

Kréka: Én ezeket csak feliből értem.

Nagyhabi: Most tapasztalom elsőben: hogy Ete-uracsnak izléséről jó ítéletet tettem. Nincs ezen leánynál se szebb, se természetesebb.

Vizaknai: Istenem! be szép a Természet! Ki ne szeretné benne az ártatlanságot, mivel azt szeretetre méltónak hiszik a leg-gonoszsabbak-is.

Kréka: Oh be igen örvendek: hogy engemet mind-nyájan szeretnek. Én-is szeretlek benneteket. Oh be jók ezen nagy-világi emberek! De még csak egygyet kérdek tőletek: Fogjátok-é szeretni édes anyámat-is?

Márna: Szeretni fogjuk igen-is, ha láttyuk.

Kréka: Ha láttyuk? Nékem pedig édes anyám azt szokta mondani: hogy (az emberiségre nézve) azokat-is kell szeretnünk: kiket soha se láttunk. Az én édes anyám pedig nem hazudik.

Ete: Édes atyám! vessen csak fél szemet-is ezen ártatlan teremtésre.

Kréka, Eteléhez közelebb állván: Te mind-eddig egy szót se szóllottál. Pedig én Te-reád-is néztem. Azt mondotta pedig nékem az én kedves Etém: hogy az jó izún esik: ha egy valaki arra néz, kit igazán szeret.

Etele, igen hideg beszéddel: Nézz reám, nem bánom. Hiszen azért van két szemed. - Talán meg-nem-eszel.

Kréka, Etelének állát czirókálván: Én pedig Tégedet nagyon szeretlek. Ha kérdené valaki: mért szeretlek? Én annak okát soha adni nem tudnám.

Etele, morgolódva: Bizonyossan még arra jutok: hogy, az egész Világ asszonyai mellettem termenek.

Kréka: Oh, Te jó ember! szerettsz-é te-is engemet?

Etele: Igen-is! ha töllem eltávozol. Az aszszonyokra nézve, azokat szeretem leg-inkább: kiket soha se láttam.

Kréka: Szereted-é édes anyámat?

Etele: Náladnál inkább; mert soha se láttam.

Kréka: Ugyan bizony: Te néked még-is igen rendesnek lenni kelletik. Talán bizony Te vagy azon ember: ki bennünket el-nem-akar vinni?

Etele, édesdeden: Ki ez-előtt el-nem-akartalak; én vagyok. De most el-nem-akarlak, az én nem vagyok.

Kréka: Oh Istenem! Istenem! Ezen nagy világi emberek be méllyen beszéllenek. - Én nem értem feleletedet.

Etele: Én arról nem tehetek.

Kréka: Csak szigeti módra felelly tehát nékem: szerettsz-é engemet?

Etele, kevés haraggal: Leány! Mennél többet beszéllek, annál inkább szeretlek. Mi az oka, nem tudom.

Kréka: Látod, édes Etém: engemet valamennyien szeretnek. Szeret engem ezen nagy Úr-is. Ezek ám a valóságos Magyar emberek. Te pedig azt mondád: hogy Nemünkhöz kegyetlen.

Ete: Igen-is! a gondolattal valék ez-előtt. De íme nagy javunkra fordúltanak mindenek. - Szerelmes édes atyám! Én örömemet ki-nem-adhatom. Lehet-é reméllenem: hogy ezen ártatlan teremtéssel valaha egybe kelhetek?

Etele: No csak lassan a Többivel. - Tík olyanok vagytok: hogy, ha szátok kérőjére mondok valamit; azt egyszeriben el-nyelitek. Ha mi ellenkezőt hallotok; oda vagytok egészen.

Kréka: Én ezeket ismét nem értem.

Etele: Hallod-é leány! Itt születél-é ezen szigetben?

Kréka: Hiszen én Féreg nem vagyok; hogy a kő-sziklák közt teremjek.

Etele: Ide tehát másunnant jöttél. - Honnant származtál?

Kréka: Azt én Uram nem tudom. De tudgya Hengeri. Ő azt mondotta: hogy anyámat a szigetnek partján találta. Szóllott erről édes anyám-is valamit. De azokról meg-felelkeztem.

Etele: Valamit még-is tudnod kelletik!

Kréka: Csak az juthat eszembe: hogy édes anyámat az ő Ura el-hagyta, pedig Karjelben. Anyám pedig hajóra szállott: hogy Urát fel-keresse. Ekkor osztán a hajó el-tévelyedett. Hajó törést szenvedtünk. A Szél-vizek ezen vad szigetbe hajtottak. Itt-is maradtunk, nem szántt akarva; hanem csupán kénytelenségből. - Oh az én édes anyám mindenkor Karjelbe visszavágyódott. De mind eddig egy falat hajót se láttunk.

Etele: Leány! Kinek hívnak tégedet?

Kréka: Krékának.

Etele, Nagyon fel-háborodva: Hát az anyádat?

Kréka: Jaj Istenem! Ennek igen kegyetlennek lenni kelletik. Ime hogy forognak szemei, mint a karikák. Édes Etém! szaladgyunk.

Ete: Édes atyám! mértékellye-meg magát. Kréka ilyenekhez nem szokott. Könyörüllyön rajta.

Etele: No leány! tehát ne fély. Jöszte közelebb. Még-is közelebb. Mond-meg nékem mi neve édes anyádnak?

Kréka: Úgy de haragszol!

Etele: Meg-mértékelttem magamat.

Kréka: Ete! nézd-meg jól nem haragszik-é.

Ete: Nem haragszik lelkem. Előbb se haragudott; hanem csudálkozott. Mond-ki tehát édes Anyádnak nevét; tüstént jó barátod lészen.

Kréka: Az én anyámat mostanában Ketelának nevezik. De ez néki nem igazi neve. Azt mondotta egyszer: hogy nevének bötűit bújjában meg-változtatta. Mondotta ő nékem igazi nevét-is; de már el-felejtettem. Ugyan kérlek talál-d-ki.

Etele: Nem Leketa?

Kréka: Nem az.

Etele: Talán Ekleta?

Kréka: Az sem az.

Etele: Avagy Elketa?

Kréka: Ugyan közel jársz ám már hozzá; de még sem az.

Etele: Talán Etelka?

Ete: Úgy van úgy! Etelkának hívták.

Etele, El-taszitván Krékát: Félre puruttya nemzettség. Törültessen-ki ezen Tisztességes név a Nemes Magyar-aszszonyoknak neveik közül. Szállyon reája azon átok, mellynek határját nem találhatni. Hasadgyon-kettő a Föd, és nyellye-el ötöt hitetlenségével egygyütt.

Kréka, Sirva fakadván: Istenem! édes anyámat gyalázzák!

Etele: Ne szánnya azon hitetlen aszszonyt semmi-féle teremtés, ha annak sír-halmán csupa kórót, és csalányokat szemlél. - Csuszszanak rajta a kígyók! Huhogjanak az éjjeli füles bagjok. Bernyákollyanak a Vad-szigeti macskák.

Hogy ezeket, nagy Menny-dörgései között, kegyetlen indulatokkal el-hadarta Etele; kevés időre ott hagyta mind-nyájokat. Kréka pedig, ki az illy kemény szavakhoz hozzá nem szokott, azoknak kegyetlenségétől iszonyú-képpen meg-rettenvén el-ájult, és minek előtte lerogyna, így jajgatott

Kréka: Jaj Istenem! oda vagyok.

Ezek után nagy veszedelemmel a földre le-esett. El-gondolhatni mint ijjedtek-meg a Környül állók, kik se ezen esetet nem reméltették, se Krékának tisztessége felől nem kételkedtek. Hozzá szaladtak mind-nyájan, és Krékát fel-emelték, és lassan-lassan fel-is-ébresztették. - Azomban így jajgatott.

Ete: Oh emberi szívek! keményebbek a Vad-szigeti szikláknál. - Lehet-é valami érzékenység az egész világon? nincs egy Teremtés, a-ki szánakodni tudta. Ezeren vannak azon Gyilkosok, kik bennünket gyötrenek. - Mért kellett az emberi Nemnek termeni? Mért? Mért?

Kréka, El-ájulásából magához jöven: Oh Ti kies Erdők! - Oh éjtszaki fények! - Hol vagyok? avagy hol voltam? - - -

Ete: Oh Kréka!

Kréka: Istenem! mit vétettem? - Hiszen én semmi rosszat nem tettem. - Hol van édes anyám.

Ete: Itt vagyok én, édesem. Térj magadhoz kérlek.

Kréka: Oh édes Etém! szaladgyunk-el innett ezen nagy-világi csudáktól. Ennékem a Te embe-reid nem kellenek. - Mért hoztál ide hozzájok? - tudni-illik hogy elsőbben szeressenek, az-után el-taszítsanak? - Bár soha illy embereket ne láttam volna. Oh boldog Szigetem, melly-ben édes anyám mellett neveltettem. - Kevés ugyan itt az öröm, de annál kevesebb a gyötirelem.

Ete: Ne epezd úgy-annyira magadat, Kréka. Téged azon ember nem gyűlöl; hanem fel-háborodott.

Kréka: Soha többé egy hajó után se fogok kiabálni, ha százat látok-is szigetünk mellett el-menni. Hol van édes anyám? Oh! le-térdepelek előtte: hogy a nagy világra soha se vágygyon. Mennyünk édes Etém. Nékem a Te Nagy-világi embereid nem kellenek. Isten hozzátok, ha így szerettek.

Etele, kevés idő múlva elő-jöven, és a kő-darabra le-ülvén: Vigyázok-é? avagy álmodozom.

Kréka: Jaj itt van ismét. Mennyünk édes anyámhoz, ő engem magától soha el-nem-taszított. El-ment Etével.

Tabán: Édes Atyám!

Nagyhabi: Uram! Ez szántt-szándékból volt-é? avagy talán - - -

Ballagi: Oh szerencsétlen Kréka! éppen így történik velem-is.

Márna: Oh! Férjfiak! Férjfiak! be könnyen áll nálatok.

Etele: Félre szemem elől valamennyien. Hol van Széplaki? Ez hozhattya helyre csendességemet.

Kanda: Ő most azon embert keresi, kit tizen-hat esztendő előtt e szigetbe ki-vetett.

Etele: Oh Égi fények! mért láttalak benneteket? Mért hoztátok szemem eleibe Krékát? Le-voltam ezelőtt csillapodva. Ime mostanában új szélvészekbe evezek.

Kanda: Szóllyon Fejedelemséged az én Urammal. Ő le-tudgya csillapítani a zúr-zavarokat.

Etele: Kérlek: mennyetek-el előllem. Távozzál-el Ete Krékával a világ végéig, hogy benne-teket soha se lássalak. Ha Tabán-fiam-is el-akar-hagyni, és Márnával el-menni, nem-bánom. - Én magamat egy kietlen magánosságban el-rejtem, és ott megátkozom azon szem-pillantást, mellyben a Világosvári templomba bé-mentem, és a fákját az oltárhoz vittem. Ezek-után mind-nyájan el-oszlottak.

HATODIK RÉSZ.

Perbete Hengerivel.

Hajós legénnye vala Perbete Etelének. Nagyhabitól azért küldetett-el az erdőbe, hogy Etét felkeresse, és attyához hozza. Ő ugyan eddig fel-nem-találhatta őtet, hanem, elő-találván Hengerit, ezt mondá.

Perbete: No jó, hogy fel-találtalak. Te vagy tehát azon híres Hengeri?

Hengeri: A-mint mondtam, én vagyok.

Perbete: A Nevedet se mondhatni emberségesnek. Néked egy Országos Gaz-ember-nek lenned kellett.

Hengeri: Az csak attúl függ, a-miként a dolgot fel-veszed. Ha akkor meg-győzhettem volna Széplakit, ő lett volna Gaz-ember. Mivel pedig ő győzött-meg engemet; nékem kellik a Gaz-ember nevet viselni.

Perbete: De mért hozott-ő-el tégedet Karjelből? Mért hagyott itt? Mért nem evezteél vele egészen a Lápokig?

Hengeri: Meg-csalt, midőn Karjelbe fel-vett. Kapitánságot ígért a hajóba, és hazudott.

Perbete: De lelke! Illyen-vad-szigetben nem héjjába hagygyák az embert. Megérdemletted Te ezen büntetést. Csak inset-is ki-tettség: hogy akasztófára való vóltál.

Hengeri: Ugyan csudálhatom esztelenségedet. Te-is hajós vagy, és nem tudod az evezőknek szerencséjeket, vagy szerencsétlenségeket. Hogy Karjelből el-mentünk, semmi Kapitánságot nem adott, hanem köz-evezőnek tett. Midőn ez ellen morganék, meg-kötöztetett és ez Szigetre ki-vetett, holott immár tizen-hat esztendeig ártatlanul szenvedek.

Perbete: Oh te ártatlan bárány! Hallod-é! Más előtt hazudhattsz, de én előttem nem. Mert: midőn a hajóban egy szívvel egy lélekkel elkárhoztatnak, és az-után ki-is-tesznek valakit, annak ördög-hadnagyjának lenni kellik.

Hengeri: Kik engem el-kárhoztattak, azok mind-nyájan Széplakinak emberei vóltanak. Más várni töllök éppen nem lehetett.

Perbete: Hallod-é Hengeri! Úgy beszélly, hogy, mint a harist, szavadon meg-ne-fogjanak. E Szigetbe van ám Széplaki. Mondgyák pedig: hogy igen igazságos Fejedelem.

Hengeri: Micsodát? itt lenne?

Perbete: Itt igen-is. Ne búsúly, el-nem-kerüld az Eb-ugrasztót. De erről az-után is gondolkodhattsz eleget. Mond-meg még csak azt: mivel éltél eddig ezen Szigetben?

Hengeri, egy írást ki-véven: Ime meg-tudod ezen írásból, mellyet itten egy barlangban találtam egy meg-holt embernek kezeiben. Olvasd, ha akarod.

Perbete, az írásban foglaltakat így olvassa el: Ha ezen Szigetben meg-találok halni, tudtára adom annak, ki engemet ezen Barlangban talál: hogy én Etelének, a Karjeliek Fejedelmének embere vagyok. Meg-rakatott egy hajót minden éléssel. Azon kívül sok kincseket-is hordott beléje. Hová intézte úttját, nem tudom. Elég az: hogy bennünket egy szélvész egymástól el-szakasztott. Őtet többé nem láttam. Az én embereim sárga hideglelésbe esvén, ezen vad Sziget mellett meg-holtak. Én magam a hajóval nem birván, lassan-lassan belölle mindent ki-hordottam, és e Szigetbe rejtettem. Ha valaki rám talál, temesse-el testemet. Izennye-meg pedig Etele-uramnak, a Karjeliek Fejedelmének, hogy Jószágát, főképpen ama nagy kincsét kezéhez vehesse.

Hengeri: Én tehát (midőn ide ki-vettetem: hogy éhel meghallyak) nem sokára ezen barlangra akadtam és belőlle éltem azon említett két aszszonyokkal.

Perbete: Hát a kincs hová lett akasztó-fára való? Szólly szaporán.

Hengeri: Én azokat azon aszszonyoknak ajándékoztam, kik, a-mint mondtam, az után e Szigetbe a Szélvészekről vittetek. - A ruhákat ugyan alkalmatossan, de az élelmet egészen elfogyasztottuk. Egy két nap múlva éhel kellett volna immár meg-halunk. A kincs pedig egészen a Barlangban vagyon.

Ime az Magyarok Istenének Gond-viselése, mellyel mindenkoronn Etelkához viseltetett, ezen hajóból-is ki-tettség. Ezen hajó volt az, mellyet Etele, ennek-előtte tizen-hat esztendő előtt, mindennel meg-rakott, hogy Karjelből el-bujdoshasson. Egy egész esztendeig tekergett a tengereken, de hogy osztán ezen hajójától el-szakadt, és, hová vetődött, nem tudta, visszaméne Karjelbe, de otthon nem találta, immár Etelkát. Ez leányostól ezen Szigetbe vetődén, éhel-holt-vólna-meg, ha Etelének ama hajója, olly szerencsétlenül járván, ide nem vetődött volna.

Perbete: Hol vagyon Ete-úrfi? mert én annak fel-találására küldtettem Nagyhabi-kormányosmtól.

Hengeri: Ő most azon két aszszonyokkal lészen valahol. Sétálgatnak talán e mellék erdőben.

Perbete: Add-elő ötet mennél hamarébb.

Hengeri: De tudod-e vallyon az elő-adásnak leg-bizonyossabb módgyát?

Perbete: Hallyuk az ökörtől a Szamár tanácsot.

Hengeri: Hogy-ha őket elő-talállyuk, ne-beszéllyünk mi-ketten barátságossan: mert azt gondolnák az aszszonyok, hogy én árultam-el Ete-uracsot. És így reám támadnának, Etét pedig el-dugnák: mert nagyon szeretik. Te tehát ellenem légy: mint-ha el-akarnám őket titkolni.

Perbete: Tök-fejedtől elég jó tanács. De még-is ki-tettség: hogy rettegsz ama vad aszszonyoktól, ne-hogy szemeidet ki-vájják.

Hengeri: És ime amott jön az aszszony. De se Leányát, se Ete-úr-fiat nem látom. - Rajta Perbete fojtogass. - - Jaj Jaj Ketela Segíts az Istenért.

HETEDIK RÉSZ.

Ketelának szerencsétlensége.

Ketela: No mi dolog ez?

Hengeri: Oh hozott Isten ide! Ez az ember meg-akar engem fojtani.

Perbete: Nem csak fojtani, gaz-ember; hanem diribról-darabra össze-szaggatni, az árbóczra fel-kötni, ha Ete-úr-fiat elő-nem-adod.

Hengeri: Oh Ketela, add-elő Ete-úr-fiat; mert másként egy nyomással meg-fojt.

Ketela: Hagygyatok békét egymásnak. Etével leányom-is elment a Hajónak urához.

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Ne hidd azt néki. Hazudik, mint az ördög. Csak fojtogass. Jaj! Jaj!

Perbete: Mért hazudsz Te vad aszszony? A hajónak ura tiz lépésnyire nem ereszti magához az aszszonyokat. Nála lehetne tehát a te leányod?

Ketela: A hajónak urát Ete-uracs jobban isméri. Ő hívta oda leányomat; és talán eddig meg-isnyerték az engedelmet: hogy összeházasodjanak. Térjetek a hajóhoz vissza, és megláttjátok, hogy mind-a-kettő ott van.

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Vigyázz magadra. Farkas verembe esel. Ne higgy néki: mert ő ravasz elme. Csak fojtogass. Jaj! Jaj!

Perbete: És te vad aszszony! azt gondolod, hogy én magamat orron-fogva hurczultatom általad? Talán magad akarsz Etéhez férjhez menni; leányodat pedig meg-csalni.

Ketela: Én egyebet semmit sem akarok, hanem ami egy anyához illik. Ete-uracsot szereti az én leányom, őtet el-akarja-venni. Ha erre őtet a hajónak ura reá nem szabadította; azt mondgya Ete: hogy el-bocsátását megkéri. Ez pedig néki szántt akarattya.

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Látod az össze-esküvést! Csak fojtogass. Jaj! jaj!

Perbete: Látom aszszony, hogy minden felé csavarogsz. Ki-húzván kését, és Hengerit el-hagyván: Te vad állat! add elő Ete úr-fiat, mert, mint a halat, fel-hasítalak.

Ketela: Mit akarsz Te Vadabb ember! Hogy bánhatsz illy haramja módra én velem?

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Ládd még ő néki áll fellyebb. Szúrd agyon.

Perbete: Aszszony! ha-mit veled el-követek, azt nekem ne tulajdonítsd. Parancsolatomban vagy: hogy Ete-úr-fiat elő-adgyátok; avagy ezen gaz-embert tüstént egy fára akasztom.

Hengeri: Oh Ketela! add vissza Ete-úr-fiat. Oh én szerencsétlen teremtés! hogy-hogy jöhetek én az akasztó-fára annyi sok jó cselekvényim után?

Perbete: Téged akasztalak-fel előre, utánnad az aszszonyt, ha Ete-úr-fi elő-nem kerül.

Ketela: De mért vetemedel erre. Vigy engemet a Hajó urához. Jöjjön oda Hengeri-is. Ha Etét leányommal ott nem talállyuk, akkor osztán hajtsd-végre eltökélésedet.

Perbete, késének vissza-tétele alatt: Ezt ugyan jól el-találta Vad esze. E mellett meg-indúlhatok.

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Azt ne cselekedd hallod-é. Ez csupa mézes madzag. Ha mi a hajóhoz indulunk, és ő egy parányi időre kap; úgy el-dugja Etét, mint a halálos vétket. Bottal ütheted nyomát. Rajta ama vén szerszámon. Kénozd meg, osztán üsd-agyon. Úgy is semmit sem ér a töpörtő.

Perbete: Te Országos Gaz-ember! Hat illyeket javasolhatsz egy aszszony ellen? Az ember-ölés parancsolatomban nincsen. Azt pedig nagy véteknek-is tartják Karjelben.

Ketela: Ne haragudgyatok egymásra. Én igazat mondtam. Emberől-is gondolkodom.

Perbete: De mást beszéll ám eme Szemét ember. Azt javasollya a Gyilkos: hogy téged megtámadgyalak. Az után: mivel igazat nem szóllasz, mindaddig kénozzalak, még Etét elő-nem-állítod.

Ketela: Hengeri tanácsolta ezeket? Oh emberi teremtésnek igazi gyalázattya! - Hóhéromnak teszed magadat? El-hiszem: mert e volt régi feltételed: hogy engem meg-ölly; az-után leányomat el-ragadd. Most pedig másra bízod a gyilkolást.

Perbete: Most tapasztalom immár: hogy ezen Istentelen lélek nem csak gonosz, hanem ravasz-is. Ime: hogy meg-csalt: hogy ingerlett engem ezen aszszony ellen.

Ketela: Édes jó barátom! Még egyszer azt mondom: Én igaz-járatú aszszony vagyok. Emberségessen gondolkodom Etének hol-léttéről.

Perbete: Azt immár el-hiszem. Ez pedig Istentelen, és akasztó-fára való.

NYOLCADIK RÉSZ.

Széplaki és Ketela.

Elég sokáig kereste Széplaki azon gyalázatos Hengerit, kit, tizen-hat esztendő előtt (gonosz-sága miatt) ki-téve; de, mivel a Szigetnek szög-lukait nem ismerte, reá nem akadhatott. Most: hogy azon úton jött, mellyen Hengeri Ketelával, és Perbetével beszéllett; mihelyest őket fel-találta, tüstént reá ismért. Ugyan-azért: annak látására fel háborodván, Perbetének-is előbbeni szavait igazaknak lenni vélvén, hirtelen elő állott. Meg-döbbentek amazok; így szólla pedig

Széplaki: Igen-is: jól mondottad Perbete. Az ám ama gonosz ember, ki még annya hasában meg-érdemlette a kereket. Hát te, gonosz lélek, még-is élsz, hogy másokat gyötörj. - El-nem-szóródtak hamvaid, hogy gyökerestől ki-veszszél? - Nem te ütöttél pártot ellenem, hogy hajómat vezérelj, és az-után engemet el-temess?

Perbete, ki-húzván kését: Uram! ez-é ama gonosz ember? Körösz túl döföm, ha parancsolod.

Széplaki: Hadd-el Perbete. Hamar esne a Pokólra szállása. A Karjeli Udvarnak fel-háborítóját nagyobb kénokra kell tartani.

Perbete, vissza-tévén kését: Jól van Uram. De arra kérem Fejedelemségedet, bízsa reám: ha bocskor szíjjat kellett szelni hantos hátáról.

Széplaki: Ki-kell-vennem belőlle, a-mit alattomban főzött Etele-fejedelemnek Magyar-országi Inassával. Az-után reád bízom Perbete, ha, valamint a csukát, meg-szárítod-is.

Perbete: Hát ő az én uram ellen-is vétett valamit? Oh hogy nincs egy mennykő zsebemben?

Hengeri: Engemet Fejedelemséged hajóba vett, meg-is-igérte a Kapitányságot. - Én most arra magyarázhatom azon szándékát: nem tett egyebet; hanem, hogy Karjelből ki-csallyon. - Ki-csált igen-is, és így engemet köz hajósna tévén, meg-böcszelenített. Fel-lobbant bennem a tűz, nagy lángra-is kapott. Szeme közé mondtam átkaimat: mert magam tudománjáról meg-győződve valék. Szememre vetette Fejedelemséged: hogy Etelének Udvara ellen magamat böcszelenül viseltem. Erre még jobban meg-tüzesedtem. Fejedelemségedet a Tengerbe vetni akartam. Reá-beszéllette a hajósokat. Engem meg-fogtak, és e Szigetbe ki-tettek. Meg-érdem-lettem-é mindezeket? Fejedelemséged lett a Biró. Tanácsnoki vele tartottak. Én pedig le-süllyedtem. Ha más lett volna a Biró, avagy Magyar-országban a Kárkánok¹⁴ kezébe jutottam volna; benne veszett volna Fejedelemséged. Most-is mellettem állana az igazság. Ezt Fejedelemséged szárazon el-nem-viheti.

Perbete: Még pedig fenyegetődzöl akasztó-fáralaló? Hol tanúlad ezen embertelenséget? Ily Szemét-embernek számot agygyon maga tetteiről egy Országló Fejedelem? Uram! ezzel soká késni nem lehet. Mennél hamarébb, annál jobb. Soha nem várhatni meg-jobbulását.

Midőn ezek így vivakodtak egy-mással. Széplaki amazoknak szavára semmit se hajtván, szünetlen Ketelára nézett. Hol hozzája méne, és szemei közé tekintett. Hol el-állott tőlle, és tetőtől talpig meg-visgálta termetét. Nem különben Ketela, amannak ábrázattyát vizsgálván, úgy tettzett: mintha álmélkodott volna. Sok gondolkozásai után így szólla Ketelához.

Széplaki: Almodok-é? avagy valósággal látok? Mit néz Aszszonyságod oly szegessen szemembe?

Ketela: Talán azon okból, mellyből Uraságod-is szemem közé nézegél.

¹⁴ *Kárkán:* Dugonics szerint az ország egyik főtisztviselője, aki a „károknak bírója” volt (országbiró).

Széplaki: Nékem úgy tetszik, mint-ha aszszonyságodat ismérném.

Ketela: Nékem-is éppen úgy, mintha Uraságodat valahol láttam volna.

Széplaki: Talán ugyan Karjelben?

Ketela: Talán a Lápok Fejedelmét Széplakit?

Széplaki: Énpedig talán azt, a-kit itt látni nem kívánnék - Oh Egek! Ő az, nem is más! -

Ketela: Meg-ne háborodgyon Fejedelemséged. Én a nyomorúságnak néki szoktam, ezen irtóztató látományt-is el-szenvedhetem.

Széplaki: Melly nyomorúságokat maga szerzette magának. Nem szégyenli Fejedelemséged: hogy szemem eleibe került.

Ketela: Szégyenellyék magokat az elkárhoztatott gonosz tévők. Én azok számok közül nem vagyok.

Széplaki: Ezen vad Szigetben? tizen-öt esztendőktől fogva? boldogságban élni?

Ketela: Tudtam valaha valamit a bódogságról. Bódog ideimben voltam, midőn Fejedelemségedet leg-elsőbben meg-láttam.

Széplaki: Melly boldogságát méltán el-vesztette, egy törvéntelen cselekvénnyel miatt.

Ketela: Ezen illetlen rágalmozások nem egy Országló Fejedelemtől, hanem egy valami Széplakitól jöhetnek. El-nyomorodott vagyok igen-is. De Fejedelemnő vagyok a Születésre nézve; Magyar pedig Isten kegyelmére nézve.

Széplaki: A Magyar születést így le-gyalázni, még-is magát illy ártatlannak tartani, túrhetetlen dolog. Oh hátra van még a fekete leves, mellyet ha fel-tálalok, ezen nyugott elme el-enyísz.

Ketela: Mi légyen a nyugott elme, azt mostanában-is jól érzem. Mért nyomorgok pedig ennyi ideig, azt a Magyarok Istene tudja. Velem nem közlöt.

Széplaki: Oh közölni fogja általam. - Szeme elejébe terítem azon okokat, mellyek a Magyarok Istenét reá vehették: hogy így büntesse azokat, kik megérdemlették a sok esztendei fenyítéket. - Hallod-é Perbete? távozzál-el tőlünk. Vidd-el magaddal Hengerit is. De lelkedre kötöm a gonoszt, hogy el-ne-illantson.

Perbete: Lesz reá gondom uram. Azt mondgyák: hogy Magyar-országban kötve-hisznek a komának. Meg-kötöm, mint a rossz kereket.

Széplaki: Csak addig meg-ne-öld, még egy titkot ki nem-veszek belőlle. Az egész Karjeli zavaréknak ezen gonosz teremtes a fel-indítója.

Perbete: Tehát annál nagyobb gondom lesz reá. Indúlly akasztó-fa virágja. El-megyen Hengerivel.

KILENCEDIK RÉSZ.

Ketelának ki-nyiltta.

Széplaki: Aszszony! magunk vagyunk. - Hogy minden rendetlenséget el-kerüllyünk (noha bár jól ismérjük egymást) csak azt kérdem előre: maga-é Etelének, a Karjele Fejedelemnek Hitesse?

Ketela: Oh mennyei fények! be kegyesek vagytok, hogy édes Etelémnek nevét tizen-öt esztendő után, füleimbe hangoztattátok. Hozott Isten benneteket, édes könyveim! hozott Isten benneteket. Igen-is Széplaki, én vagyok azon szerencsétlen Etelka.

Széplaki: Igazán mondgya Fejedelemséged: hogy szerencsétlen. Ki mind Urát, mind magát (pedig olly sok ideig) a bú-bánatoknak tengerébe buktatta.

Ketela: Én buktattam-é Uramat?

Széplaki: Azon igazi Férjet, azon érdemes Fejedelmet, azon hasonlíthatatlan jó embert, gyalázatosan el-hagyta.

Ketela: Teremtő Isten! mit hallok! Lehetett-é nékem Etelémet el-hagynom? Gondolhatta-é ő azt Etelkája felől? Oh ismérem én az én Etelémnek szívét, ő azt nem gondolhatta felöllem.

Széplaki: Lássá bár a teremtetett állat. Azon sok nyomorúságok, mellyeken, tizen-öt esztendőktől fogva, által-menni kellett, meg-nem-törhették úgy szívét, hogy a színlést, azon Istentelen ál-orczát, le-tehette-vólna. Mondgyon igazat Fejedelemséged. Csupán csak a töredelmesség fogja szülni Etelével való meg-egygyezést.

Ketela: Oh bár olly igaz volna az egész Világ, a-mint igazak az én szavaim. - Széplaki! a-ki tizen-öt esztendőig (sok szenvedések, ezer viszontagságok között) maga ártatlanságától meggyőzöttetve marad; az méltán mondhattya maga felől: én ártatlan vagyok.

Széplaki: Teremtő Isten! Lehet-é ennél nagyobb színlést találni! - Hallya Fejedelemséged. Azon tanúbizonyság, ki Fejedelemségednek szavait meg-hazuttollya, a-ki Fejedelemségednek nyakát-is törheti, eme vad Szigetben lakozik. Le-fogja ez az ál-orczát vonni, és szeme közé mondani: Te voltál Te, ki én érettem Etelét el-hagyta, és így egész Karjelt tövestől fel-forgattad.

Ketela: Oh ki-mondhatná ezt szemembe! - Állítsd elő azon gyalázatot: hadd szóllyak magyarossan szívéhez. Soha engem a nyomorúság le-nem-gyalázhatott annyira, hogy testemmel egygyüt böcsületemet-is le-gyalázta vólna. Állítsd elő azon gyalázatot, ki azt szemembe merné mondani.

Széplaki: Nem ismeri tehát azon embert, pedig ezen Szigetben, kiért Eteléjét el-hagyta, és a-ki után ide jött?

Ketela: Ime bizonságul hívom az Istent, hogy, ha bár fejemet le-csapnák-is, egy ollyan útalatos felől semmit se tudok. Állítsd-elő eme Mocsok-embert.

Széplaki, csúfolódva: Hogy-hogy kerülhetett tehát Fejedelemséged egygyüvé (pedig ezen el-hagyatott vad szigetben) ama Hengerivel?

Ketela: Teremtő Isten! lehet-é ennél nagyobb gyalázat?

Széplaki: Én hoztam-ki Hengerit Karjelből, és, hogy Fejedelemségednek gyalázattját örökre el-temessem, őtet e vad szigetbe ki-tettem, hogy a vadaktól össze-szaggattasson.

Ketela: Büntessen-meg az Isten, ha erről csak egy szót-is tudok.

Széplaki: Egy esztendő múlva, meg-hallotta gondolom Fejedelemséged: hová vittem Hengerit. Mert másként hogy jöhetett vólna utánna? Tagadgya ezt Fejedelemséged.

Ketela: Oh egek fénnyei! - Lehet-é ennél ocsmányabb dolgot koholni! - Én a Karjeliak Fejedelem-aszszonya! - Édes Etelémnek igen kedves Hítesse! - egy Hengerinek kedviért el-hagyhattam vólna Uradalmimat, e vad Szigetbe jöhettem vólna: hogy itt a Nyomorúságokkal gyűrűt váltsak, az éhséggel jegybe járjak, a sanyarú gyötrelmekkel ölelkezsem. Oh tüzes Mennykövek, hogy nem hullotok azoknak fejekre, kik felöllem így gyanakodhatnak!

Széplaki: A gyanú kevés vólna, de a tapasztalás?

Ketela: El hagyhattam vólna Etelém, kit még most is ki-mondhatatlan-képpen szeretek? és pediglen egy puruttya emberért? egy gonosz Hengeriért? kit én soha életemben nem láttam, kivel egy szót, (ezen vad Szigeten kívül) soha nem beszéltem. - Széplaki! Engemet talán meg-akarsz csalni? Ezt tölled meg-nem-érdemlettem. Vigyázz magadra: az ártatlanság Istennek védelmezése alatt szokott lenni: meg ne büntessen.

Széplaki: Én Fejedelemségedet meg-csalni nem akarom.

Ketela: Boszszantani tehát? - Ez még am-annál-is rosszabb.

Széplaki: Se nem boszszantani, hanem vallatni.

Ketela: Ki tett téged Bírómnak?

Széplaki: Az atyafiságos Szeretet, melly arra ösztönözött: hogy Fejedelemségedet ki-keressem, töredelmességre vehessem, és Etelével össze-békéltessem.

Ketela: Kiknek szíveik soha egymástól el-nem-szakadnak, azokat össze-békéltetni nem szükség.

Széplaki: Aszszonyom! Ezek valósággal mind szép szavak. De, megkövetem, nem igazak, hanem csupa hitetők.

Ketela: És ezt szemembe meri Széplaki mondani? pedig illy bátran?

Széplaki: Éppen olly bátran, mint Fejedelemséged én előttem meri mondani; hogy soha Hengerivel, e Szigeten kívül, nem szóllott. Én előttem mondtam, ki ezen két szemeimmel láttam azt, a-mit bár ne láttam volna.

Ketela: Láttál-é valamit, vagy semmit; azt nem tudhatom: mert a te szemeid nem az enyimek. Ha láttad pedig: hogy én valaha, ezen Szigeten kívül, Hengerivel szóllottam, az vagy ördögös babona, vagy szemfény-vesztő boszorkányság vala. Most-is azt mondom: soha Hengerit életemben nem láttam, soha vele nem beszéltem.

Széplaki: Veszsze-el, ha valaha ennél nagyobb csudát láttam. Ez után immár szemeimnek se hihetek.

Ketela: Sőtt Magyar-országi hitemre mondom, holott Isten kegyelméből a világra születtem: hogy ha meg-kénoznának-is, soha annak okát adni nem tudnám: mért bujdosott-el Országából kedves Etelém. Hogy töllem el-evezett, el-se-búcsúzott, egy egész esztendeig vissza-se-jött.

Széplaki: No már én egészen oda vagyok.

Ketela: Édes Etelémnek el-bújdosása után ki-száraztottam szemeimet. Kerestem őtet de nem leltem; foházkodtam utánna, de nem hallotta; Hivogattam hajlékaimban, de nem értette.

Széplaki: Ez az aszszony engemet egészen bolondá téssen.

Ketela: Egész egy esztendeig bé-zárkozva vártam visszajövetelét. Végtére sírni nem, hanem, pokolkénnyaimmal magamat emíszteni tudtam. Útra indultam magam-is: hogy őtet fel-keressem. És íme, hajó-törésem után ezen szigetre ki-vettettem, a honnét mindeddig hazanem-mehettem: mert soha az-után hajót erre nem láttam.

Széplaki: Most immár olly bizontalanságban vagyok: hogy azt se tudhatom: láttam-é akkor valamit, vagy semmit se. Mi hasznom immár: hogy fejembe szemeket viselek. - Csak azt akarom még kérdeni: tudgya-é Fejedelemséged, hogy e Szigetben légyen az, a-ki, a-mint én láttam, ő-is szemeivel látta.

Ketela: Ki lehet az, Széplaki?

Széplaki: Itt itt e Szigetben vagyok.

Ketela: Kicsoda?

Széplaki: E Szigetben vagyok Etele!

Hogy Etelka e Szavakat hallotta: ki-mondhatatlan nagy csudálkozásra, de még ennél-is nagyobb öröme fordult. Tizen-hat esztendőktől fogva semmit se hallván édes Etelájának élte, avagy holtta felől, hogy most nem csak élne, hanem e Szigetben-is lenne, ezt igen csudállotta: hogy pedig őtet látta, meg-ölelheti, ezt örömének mondhatni. Alig mondotta-ki Széplaki ama szavakat, nagy örömjébe lévén, így kezdette

Ketela: Mit! - Etelém vagyok itt? Etelém vagyok e Szigetbe?

Széplaki: Itt van igen-is, de nem úgy mint Fejedelemségednek hitese, hanem ítélő bírāja. Ő-is látta azt, a-mit én láttam. Az ártatlanság elég erős oszlop. Ahhoz támaszkodgyon Fejedelemséged. A-mit én előttem szóval mondott ártatlansága felől, az csupa nád-szál, reá-könyökölni nem lehet. Etele fontos ember. A-mit én el-hihetek; ő azt gyengeségnek tarthatta.

Ketela: Oh Te Széplaki! én beszédeidtől tartok: mert te az én meg-csalásomra iparkodol. Hol venné itt magát az én édes Etelém? - Oh szóly igazán: itt van-é? és hol van?

Széplaki, Alattomban: Ezen aszszonyosság, a-mint látom, Urának bírságától nem fél. Ez még annál csudálatosabb.

Ketela: Látod: hogy meg-akarsz csalni. Mi gyönyörűséged benne: ha egy kézzel nyújtod a vigasságot, és azt két kézzel kapdosod vissza? Mond-meg igazán: e Szigetben van-é édes Etelém?

Széplaki: Itt van igen-is ezen Szigetben. A napnyúgoti partra kötött-ki, innétt nem meszsze.

Ketela, ki-mondhatatlan nagy öröm-özönei között: Oh hálát adok néked Magyarok Istene: hogy engem meg vigasztalni akartál, minek-előtte e Világból ki-szóllítani kívántál. Oh Széplaki! soha a Természet okosabban nem gondolkodott, mint mikor a jó-hírt-mondó Fejedelmeknek szájokban a nyelvet teremtette. - Oh Széplaki! ide látnál az én szívembe. - Oh gyere fussunk hozzája! - Hadd ölellyem-meg, ha mindgyárt az-után meg-halok-is. El-akara menni.

Széplaki, Vissza tartóztatni akarván Ketelát: Még csak egy szót aszszonyom!

Ketela: Egygyet se Széplakitól. Ezreket édes Etelémtől. Ezek-után ki-törte magát Etelka. Alig-is várhatta, hogy édes Eteláját meg-lássa. De hátra vala ám még a fekete leves.

NEGYEDIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

Etele okoskodásai.

Etele: Ime! hogy meg-gyökeresedtem ezen útálatos Szigetben. Se előre, se hátra nem mehetek. Se eszem helyén, se szívem. Mintha enyim se volna a hajó, annak se merek parancsolni. - Ime! Etele el-akarna menni; és ládd se kórmányossa, se fiai. - Etele el-akarna menni, és belől a szívbe kiált valami: maradgy még itt, maradgy itt - Etele tehát a Nagy-semmi immár. Oh Zoltán! mért nem maradtam nálad: hogy, Berengárnak szerencséjére, engemet küldhettél volna Olasz-Országra. Talán kimúltam volna eddig és Pápiának hamvai között hallgatnék.

MÁSODIK RÉSZ.

Márna Etelénél.

Hamarébb bé-jött Márna, sem-mint Etele előbbeni szavait el-végezte volna. Úgy rendelte mindaz-által magát: hogy észre-ne-vétesse. Sajnálotta fel-háborodásait. Fel-fel-emelte az egekre szemeit. Végte, hogy Etele szavait el-végzette, így szólla hozzája

Márna: Oh ha jobb kedvét láthatnám Fejedelemségednek! De el-halगतok, még meg-szűnttét látom háborúinak. Mi is egygyütt szenvedünk.

Etele: Oh! mit tudtok ti a szenvedésről?

Márna: De nekünk-is esnek ám nehezűnkre valamik.

Etele: Ha csizmátok el-szakad; ha hajfűrtjeiteket a szél megbontya, ha szeretőtök máshoz áll.

Márna: És még: ha Fejedelemségedet bú-bánatban láttyuk, avagy csak leg-kissebbet szenved.

Etele: Ki-mondhattya azt felöllem: hogy szenvedek? Hallod-é Márna! Én férjfiú vagyok. Te pedig leány. Ez mostanra elég.

Márna: De mit ért ez által Fejedelemséged?

Etele: Azt: hogy én magamnak elegendő vagyok; tik pedig reám nem szorúltatok.

Márna: Oh kegyes Fejedelem! mi elég-képpen láttyuk: hogy magunknak elegendők nem vagyunk. Ime Tabán-uracs vigasztalhatatlan. - Nincs hatalmamban: hogy bánatjait le-csillapítsam.

Etele: Isméred ötet; avagy, ha nem isméred, visgáld-meg szívét és gyógyítsd-meg.

Márna: Akár azt isméretségnek mondgyam, melly sok félelemmel vagyon öszve-keverve; akár szívünk gyakor vizsgálásának nevezzem, van valami még-is a dologban: mellyet kimon-dani átallok.

Etele: Ki vele, a mi szived gyötri.

Márna: A mi szeretetünk mindenkor állhatatossabb, s-eszesebb.

Etele: No hát rajta. Vegyétek-el egymást.

Márna: De meg-egygyeztünk abban: hogy semmi olyast ne tegyünk, a-mi Fejedelemségednek ellenére lenne.

Etele: No lássa az ember. Ezen kis falat-is: hogy tudgya mesterségét.

Márna, hizelkedve: Noha bár nehezünkre fog esni: ha azon reményről le kellett mondandunk, melyet Fejedelemségednek kegyes tekinteteiről, mint valami rózsákat, le-szakasztunk; még-is csupán azért jöttem ide, hogy arról le-mondgyak, és szerencsétlenségemet meg-vallyam.

Etele: Ez már talán nem tréfa.

Márna: Igaz ugyan: hogy Tabánnak el-válásával, minden világi gyönyörűségemtől meg-válok; de magamat az ő társaságára méltónak nem itélném, ha Fejedelemségedet azon drága fiától meg-fosztanám. Ő se kíván engem el-venni, ha Fejedelemséged meg-nem-engedi. Ez a mi erős fel-tételünk.

Etele: No lássa az ember, minő erős fel-tételek ezek! És ez valósággal így vólna. Nem tettetitek magatokat?

Márna: Oh nem! éppen nem!

Etele: Hallod-é Márna. Engemet az aszszonyok szem-fényvesztése soha többé meg-nem-csal. Azt gondollyátok talán: hogy eme jó szíveteknek ki-adásával engemet meg-lágyítottok? Oh éppen nem. Ugyan azért: mivel Tabán fiamról le-mondaszsz, el-fogadom ajánlásodat. Ti mind-a-ketten Szem-fényvesztő alakosok vagytok.

Márna: Oh mentsen-meg attól az Isten. Mind Tabán, mind Márna olly anyáktól születtek, kiktől a színlelést, az alakosságot meg-nem-tanúlhatták.

Etele: Oh bár igazat mondanál!

Márna: De ugyan hogy-is lehetne másként a mi házasságunk szerencsés? - El-múlhatna-é egy nap, melyben mi magunk között azt nem kérdenénk: mit csinál most a mi édes Atyánk. Áldgya-é házasságunkat? Örömet láttya-é édes Unokáit, kikre a Karjeli birodalmat bízhattya.

Etele: No lássa az ember, mi módokra fakad.

Márna: És mi magunk között mit felelnénk ezekre? Csupán ezt: Ő szomorkodik, és miattunk szerencsétlen lett. Ugyan ezen okra nézve, a mi fel-tételünk állhatatos. El-sem akarunk tölle állani. És ime jönnek bizonságaink.

HARMADIK RÉSZ.

Etelének gyötrődése.

Vizaknai: Éppen nem kedveznek a szelek. Az-is csudálatos: hogy Fejedelemségednek emberei egészen el-széllyedtek. Nagyhabin, és Tabánon kívül, kiket ide hoztam, a többi nem találhatni. Ete-uracsot se tudgyuk, hol kódorog, hol csatang.¹⁵ A mi hajónk egy óra múlva meg-indul. Minek előtte el-mennyünk, egygyet kérnek.

Etele: Hála Istennek, találkozik még-is egy ember, a-ki kér valamit töllem! Egyébként minden ember parancsol. Ugyan hadd halljam, mit kérsz?

¹⁵ *Csang:* csatangol (szócsonkítás).

Vizaknai: Ama kis-hajós-legényt Ballagit, ha Fejedelemséged meg-engedné, a-mi hajónkra akarnám venni. Ott az aszszonyok között inkább el-mulathat. Itt el-nem-titkolhatná személyét. Csúfot is üznének belőlle.

Etele: Hát még nincs valami más okod? Annyit hordaszsz-elő, mintha tudgy Isten, mi nagy kincset nem kérnél tőllem.

Vizaknai: Az-után: Fejedelemséged-is csak fél vállról imígy-amúgy nézzen reája. Nálunk szeretni-is fogják. A-mi több: eredetére nézve tisztelni-is.

Etele: Eredetére nézve? No tiszteld tehát, és vidd el, nem bánom, ha Nagyhabi nem mond ellene. Ha pedig ellene mond, vidd-el vele egygyütt Nagyhabit-is. Ha Márna-kis-aszszony Tabán nélkül el-nem-lehet, vidd el ötet-is.

Vizaknai: Így tehát magát hagygyuk Fejedelemségedet.

Etele: Igen-is: azt akarom. Én majd azt fogom-fel gondolataimban: hogy valami új világra által-tétettem, holott magamnak új, és szám-íze-szeréntvaló embereket kellett teremtenem.

Vizaknai: El-vihetem tehát Ballagit?

Etele: Ne kérdezz annyit. Vidd-el örökre.

Vizaknai: De ő, minekelőtte el-mennyen, jó napot akara mondani Fejedelemségednek, és még valami vigasságot hozni.

Etele: Vigasságot? hiszen én elég víg vagyok. Nékem a nagy vigasság meg-árthat. Csak maradgyon-el. Vidd-el ötet mennél hamarébb.

NEGYESIK RÉSZ.

Ballaginak ki-voltta.

Midőn Vizaknai amazokat beszéllette Etelével, azomban Ballagi már aszszonyi ruhában lévén, fel-öltözve, a Harasztok között el-rejtve maradott, és várta az alkalmas időt, midőn Etele eleibe állhasson. Etelének utolsó szavai után jelt vévén Vizaknaitól, elő-állott, és, Etéléhez menvén, így szóllott

Ballagi: Én pedig azért jöttem ide, hogy Fejedelemségednek örömére legyek. Oh bár meg-engedné azt az Isten!

Etele, kegyetlenül reá-tekintvén: Mi balgatag reménység ez te tölled: hogy nékem örömömre lehess.

Ballagi: Oh ne vessen Fejedelemséged olly kegyetlen szemeket reám.

Nagyhabi: Ugyan-azért: hogy ezen kegyetlen szemeket el-kerülhesse, a kis-aszszonyt által fogja tenni Vizaknai a másik hajóba.

Etele: Micsodát? Kis-aszszony. No már a Világon leány sincs. Valamennyien mind Kis-aszszonyok.

Vizaknai: Igen-is, drága Kis-aszszony. A mi hajónkban sokkal barátságosabbak az emberek. Emberségemre fogadom: hogy a szélnek se hagygyuk meg-fújni, és minden reggel tejbe-vajba fürösztjük.

Etele: Látd, minő jó dolgod lészen! Vizaknai, vídd-el már egyszer szemem elől.

Ballagi: Oh én örömebb maradnék Fejedelemségednek hajóján.

Etele: Mi tatár lelhet engemet. Az egész világ ellenem esküdött.

Ballagi: Oh ha mindenkor Fejedelemséged mellett maradhatnék, ez volna az én világi gyönyörűségem.

Etele: Lássá az ember: hogy jádzik velem a gonosz szerencse. Azok szeretnek, kiket én nem szenvedhetek. A-kit pedig életemben egyszer szerettem, az engemet el-hagyott.

Ballagi: Oh be édesdeden, be nagy-örömmel nézek Fejedelemségedre. Nézzen kérem reám-is. Könyörüllyön rajtam. Boldogítson meg csak egy pillantással.

Hogy ezeket el-mondotta Ballagi, Etele annak szemeibe nézett. Leg-elöl annak láttására el-bámúlt; az-után: vissza-lépvén, így szólt

Etele: Meg-vagyok-é boszorkányozva? avagy ezen leánynak Orczájában látok valamit?

Ballagi: Oh lát igen-is valamit; melly Fejedelemségedet megvidithatta.

Etele: Sőtt szívemet egészen köröszkül hasította. Lodúlly előllem, ne is lássalak. Vigyétek a hajóba, ne-hogy kétségbe ejtsenek gondolataim.

Ballagi, Etelének kezeit térden-állva meg-csókolván: Oh nézzen még reám Fejedelemséged, ha mindgyárt csak egyszer-is.

Tabán: Édes atyám könyörüllyön rajta.

Etele: Oh Tabán! ha tudnád, kinek ábrázattyát viseli ezen leánzó.

Ballagi: Nem másét, hanem Etelkájét az én szegény elveszett anyámét. Ezt mondotta nékem Fejedelemségednek azon Komornokja, kit Magyar-országból magával hozott, és a-ki engem (édes anyámnak a tengerbe veszte után) fel-nevelt. Édes Atyám! Szeressen engemet.

Etele: Mit? Én a Te atyád? Te pedig az én leányom? Lehetetlenség. - Nagyhabi! alattomban: Orczájának vonásai mondhatnak ugyan igazat. Meglehet: hogy hitetlen Etelkának leánya; de az enyim soha se.

Tabán: Oh édes atyám! Ez valósággal az én Hugom, Fejedelemséged leánya. Oh érzem belől a Vért kiáltani: Héjja a Te hugod.

Etele: Nem igaz. Nékem nem leányom.

Tabán: Ő az édes atyám. Bizonyosan az ő.

Etele: Tehát arra akartok venni, hogy Háznak gyalázattyát, mellyet mind-eddig szorgalmatosan el-titkolhattam, ezen egy leányért az egész világ előtt ki-nyilatkoztassam? Meg-mondgyam-é néked-is leány, hogy Te Etelkának fattya vagy?

Ballagi: Én Etelkának fattya? Oh Teremtő Isten! be le-vagyok-gyalázva, édes anyámmal egygyütt!

Nagyhabi: Uram! gyalázni se az ártatlanokat, se a meg-holtakat nem illik. Akár él, akár nem él a Karjeli Fejedelme, de az ártatlan. Fejedelemségednek Magyar-országi Komornokja felől nem lehet azt mondani, hogy midőn haldoklott, igazat nem mondott volna. Ő mondotta pedig halála előtt: hogy Etelka ártatlan; Héjja pedig Fejedelemséged leánya. Ő adta nékem Héjját kezembe. Én ezekről bizonságot tehetek.

Etele: Oh bár mind igazak lehetnének, a-miket a haldoklók hazudtak. - Oh Nagyhabi! Mért vetemedtél erre? - Most gyűlölni-is kezdelek; mert a leány mellett hazudsz. Én ellenem vagy, ki Atyádfia, Fejedelmed-is vagyok.

Nagyhabi: Engedgye-meg Fejedelemséged: hogy Márna-kis-aszszony el-távozzon valahová Ballagival. Olly valamit mondok, mellyet előttök ki-nem mondhatok.

Etele: Távozzatok-el. Soha még Nagyhabi meg-nem-csalta Fejedelmét és attyafiát.

Márna: Adgya Isten: hogy Fejedelemségedhez örvendetessebben vissza-térhessünk. El-mene Ballagival.

Etele, Márnának és Ballaginak el-menetelek után: Meglett tehát ez-is. Szólly a dologhoz velössen.

Nagyhabi: Uram! Fejedelmem! Atyámfia! - Soha nem hittem vólna: hogy egy atyának szíve, midőn édes leányát fel-talállya, örömének valami jelét ne mutassa. Most tapasztalom elsőben: hogy rossz világot élünk.

Etele: Tudod: a szó-szaporítást nem szenvedhetem. Ha szavadnak nyele van, meg-markolhatom.

Nagyhabi: Elő-adok tehát olly csudálatos történetet, melly bizonsága lesz annak: hogy Fejedelemséged meg-csallattatott, Etelkája ellen gyanúba esett. És így a Fejedelemséget meg-nem-érdemlett omladékjába döntötte.

Etele: Ha atyámfia nem vólnál, ezen szemre-hányásokat el-nem-szenvedhetném. Mind-azáltal tovább.

Nagyhabi: Meg-mutatom azt-is: hogy csupán Fejedelemségednek hirtelenségéből származott, midőn ama két sziveket, mellyek a Világosi várban egybe forrottak, minden meg-vizsgálás nélkül, ketté-szakasztotta.

Etele: Ha csak szóval tartaszsz, el-felejteks minden atyafiságot.

Nagyhabi: Elő-fogok adni olly csudálatos történetet, mellyet mind-eddig el-kellett titkolnom, mind azért: hogy Fejedelemségednek magával el-hitetett békességét újra fel-ne-zavarjam; mind pedig azért: mert soha valamit szemére vetni nem akartam.

Etele: Add-elő már egyszer, a-mit elő-adnod kellett.

Nagyhabi: Ha Fejedelemségednek atyai szive erre se fog érzékeny lenni; akkor én Fejedelemségedet, minden tisztességgel, el-hagyom: mert előttem, mindenkor szentebb az ártatlanság, sem-mint vagy az atyafiság, vagy a Fejedelemség. Ha Fejedelemségedben a természetnek törvénye el-oltatik, oltasson-el azon reménye-is: hogy valaha vagy Attyafia, vagy kórmányosa legyek. Ezek után el-mene.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Etelének gondjai.

Etele, Nagyhabinak el-menetele után: Lássá a Teremtett állat, mire jutottam! - Hát te néked, édes Tabán-fiam, nincs valami ollyasod, a-mit szememre vethetnél.

Tabán: Oh édes Atyám! Lehet-é az Istennek olly fiút teremteni, ki édes attyát gyötörje? Ha el-szenvedhetem Fejedelemségednek azon gyötrelmeit, mellyekről eleinte a vélekedéssel voltam: hogy nem egyebek, hanem haszontalan képzelődések; mennél inkább el-szenvedhetem mostan: midőn észre-veszem: hogy fontos okokból származtak.

Etele: Most tapasztalom, édes Tabánom: hogy valóságos fiam vagy. Tégedet én Magyarországon nemzettelek, holott egy férj-fiúval meg-elégszik egy aszszony. Már most látom: hogy előtted minden titkaimat ki-adhatom.

Tabán: Oh ennyi időtől fogva erre érdemesnek lenni gondolom magamat.

Etele: Tapasztalni fogod: hogy tizen-hat esztendő nem valának arra elegek, hogy szívemnek sérveit ki-gyógyíthatták volna. És, a-még élek, soha meg-nem-gyógyíthatták. - Oh fiam! fiam! Te még nem érezheted azt midőn a Szerető szív meg-hasgattatik.

HATODIK RÉSZ.

Márnának elő-jötte.

Márna, Ballagival elő-állván: Meg-engedgyen Fejedelemséged: hogy magára hagyni nem merjük. Héjja-is egészen el-halaványodott és szinte el-ájult; minek-utánna Fejedelemségedtől el-távozott. Azt mondgya: hogy, ha édes atyát láttya, talpra fog állani. Kérem Fejedelemségedet: könyörüljön rajta.

Etele: Meg-bocsássatok fiaim. Reátok a titkot nem bízhatom, mert aszszonyok vagytok. Hallod-é Vizaknai! Vidd-ki még őket egy kevés időre. Fiaim! távozzatok-el. Majd ismét meg-látlak benneteket. Vizaknai! Vedd őket mind arra, hogy el-mennyenek; mind pedig arra-is: hogy ezen kis ideig tartó el-távozást békével szenvedgyék.

Vizaknai: Drága kis-aszszonyok! A Fejedelemnek kérését meg-nem-vethettyük. Én ő szívét ismérem. Bizonyos-is vagyok benne: hogy fölséges esze diadalmat vészen nyughatatlanságain. - Mennyünk edeseim! És ha senki se fogja-is pártotokat, én olly ember lések, ki az ártatlanságot el-tapodtatni nem hagyom.

Ballagi: Édes atyámnak biztatása többet tenne az egész világnál. Istenem! Én egészen oda leszek!

Tabán: Édes atyám! Héjja foháskodik. Kár volna el-vesznie.

Etele: Ne búsúlly leány. Ha én atyád lennék, leg-nagyobb érzékenységekkel szívemhez szorítanálak, és meg-mutatnám, első látásodra-is, mi ereje legyen az atyai szeretetnek. Most pedig csak jó barátod lehetek. Ez-után pedig még jobb lések, ha szívemnek kegyetlen háborúi lecsillapodnak. Kedves Márnám, Barátod lések néked-is. Kérlek távozzatok-el. - Héjja! ismét mondom: jó barátod vagyok.

Ballagi, meg-csókolván kezeit Etelének: Köszönöm addig-is, még Fejedelemségedet édes atyámnak mondhatom.

Etele: Tudom fiaim: hogy ezen nyughatatlan komor kedvemet nem szeretitek: szememre-is hányhattátok, hogy a ti kegyes társaságokban nem gyönyörködhetem. De ezen egy-két órák, mellyekben veletek vagyok, el-nem-nyomhatták azon gyötrelmeimet, mellyekkel tizen-hat esztendőtlől fogva kénoztatom.

Márna: Minek-előtte el-mennyünk, csak azt mondom Fejedelemségednek: hogy Nagyhab ez-előtt velünk beszéllett, és azt jelentette: hogy olly bizonságot fog elő-hozandani, mellytől Fejedelemséged egészen meg-fog-győzettetni a felől, mellyről mostanában gyanakszik.

Etele: Azt ő tölle-is hallottam, de még meg-nem-győzettetem.

Márna: Lehetetlennek állította az egész világ: hogy Héjja, Etelkának igazi leánya, egy nem-telen aszszonytól született volna. Visgálja-meg Fejedelemséged Nagyhabinak tanúját, és adgyon örömet azon el-keseredett szíveknek, melyek mostanában, Fejedelemségeddel egygyütt szenvednek.

Tabán: Oh Istenem add vissza csendességünket!

Márna: Maga-is, édes Tabánom, vesse-meg minden erejét: hogy édes Atyánknak háborúi lecsillapodgyanak. Szeretetünket csak olyannak tartsuk, melynek élesztője édes Atyánknak nyugalma legyen. Édes Atyánk! adgyon áldást reánk.

Etele: Isten veletek.

Márna: Nem sokára itt termünk. El-mene Ballagival és Vizaknaival.

HETEDIK RÉSZ.

A Titok ki-nyitlta.

Etele: Oh édes Fiam! éppen illy gyönyörű szava járattya vala édes anyádnak-is. Nem kevesebbet hittem hízelkedéseinek, mint Te Márnának. Én ötöt hogy sokkal inkább szerettem, mint Te ezen Márnádat; abból lehet el-gondolnod: hogy miatta még mostanában-is nyughatatlankodom. Valamint Te Márnád mellett meg-mernél eskünni, hogy vele boldogságot el-nyered, úgy meg-mertem volna én-is: hogy soha boldogtalan nem leszek.

Tabán: Édes Atyám! de a-mit én másoktól hallok!

Etele: A-mit te másoktól hallaszsz, meg-nem-gyógyíthattya szívemben azt, a-mit két szememmel láttam.

Tabán: Istenem! én borzadozom.

Etele: Nem illik ugyan: hogy egy Fiú az ő anyjának böcstelenségét attyának szájából hallja. De mért visztek tehát annak ki-nyilatkoztatására, a-mit tizen-hat esztendőől fogva olly szorgalmatosan el-titkoltam?

Tabán: Fejedelemségednek le-csillapítása végett. Találunk talán valami módot, mellyel édes atyámnak ítéletei meg-másoltatnak. A fiú leg-jobban lelheti-fel a gyógyító szert, mert édes attyát leg-jobban szereti.

Etele: Hallyad tehát fiam. Hogy tizen-nyolcz esztendők előtt Magyar-országból Karjelbe jöttem édes anyáddal, ötöt én, mivel igen szerettem, mindegygyik Fejedelemnek meg-mutatni akartam: hogy erkölceit csudállyák, és nagyra-is-böcsüllýék.

Tabán: Hallottam: hogy tele vólt minden tisztességgel.

Etele: Vóltam vele a Finomok fejedelménél: mert oda szárazon el-mehettem. Nem vólt annyi tehetségem: hogy a Lápokhoz vigyem, mert oda hajón menni kellett. Ő pedig a Tengeri haboktól nagyon irtózott.

Tabán: El-hiszem, mert: Magyar-országban ugyan, a tengereket meg-nem-szokhatta.

Etele: Ott a Ballagi tónál nagyobb vizet se látott. Fel-ültem tehát nála nélkül a hajóra, hogy Széplakihoz mennek, ötöt Karjelbe le-hozzam, és meg-mutassam néki azon kincsemet, mellynél nagyobb soha az Istentől nem kívánhattam.

Tabán: Talán szerencsétlenül járt édes Atyám.

Etele: Sőt igen szerencsés voltam abban, hogy, csak egy nap hajókázván, este-felé előtaláltam Széplakit, ki hasonló-képpen Karjelbe iparkodott, hogy híres Hitesemet meg-lássa. Oh be örvendtettem: hogy tölle sokáig el-maradnom nem kellett. Hogy hamarébb vele lehessenek, még azon estve vissza-fordultam, és mivel a szelek igen kedveztek, hajnal hasadtában Karjelbe érkeztünk.

Tabán: Oh tudom örvendett ezen az én édes anyám.

Etele: Meg-akartam előzni a hírt. - Hogy más valaki meg-ne-vigye vissza-jöveletem, magam mentem Széplakival anyádnak háló szobájába. És ime, midőn bé-lépénk, előnkbe jött anyádnak Szeretője; minket el-taszított, s-el-ugrott. Irtóztató el-bámúlásomban nem tudtam magamon segíteni. El-fogott a bú-bánat. Vissza-mentem hajómba, és szerte-széjjel a tengeren eveztem. E volt tehát azon híres Etelka, ki engemet így le-gyalázott: hogy osztán az emberek szemei elől el-futnék, és csupán a vad Szigeteket keresném.

Tabán: Irtóztató történet!

Etele: No fiam! mit mondanak felöllem az emberek? Tudom kárhoztatnak: mert bujdosásomnak okát nem tudgyák. Oh bár soha se-is tudnák. Tégedet pedig a Magyarok Istenére kényszerítelek: ki ne-nyilatkoztasd valakinek anyád gyalázattját. Hadd maradgyon az örök feledékenségnek tartományában.

NYOLCADIK RÉSZ.

Ketela Etelénél.

Ketela, kívülről szólván: Hol van édes Etelém! bé-jöven; és Urának meg-változtatott színén álmélkodván: Oh Egek! - Te vagy-é?

Etele, eliszonyodván: Istenem! mit látok?

Ketela: Lehetetlen: hogy Te légy. El-fonnyadtál Édesem!

Etele: Aszszony! - Ezen szigetben? - Félre!

Ketela: Nem úgy, kedves Etelém! - Már meg-ismértelek. - Hogy tölled el-vállyak, azt nem tehetem: meg-ölelvén. Magamhoz szorítalak - olly erőssen: mint Budán a csonka-toronyban.

Etele: Félre, mondám, el-taszítván: Félre!

Ketela: Tizen-hat esztendeje: hogy utánad sohajtozom. - Ez-é bére állhatatosságomnak?

Etele: Még egyszer mondom: Félre.

Ketela, álmélkodva: Nem te vagy. - Ha pedig az én Etelém vagy; tekints reám azon szemekkel, mellyekbe Világosan édesdeden néztem. - Az-után örömet meg-halok.

Etele, Kevés gondolkodása után: Hogy az idő járattya, a bokros esztendők a bú-bánatot megnyíhtik, azt hallottam, de magamban nem tapasztaltam. Hogy pedig a hitetlent hívé tehessék, azt se nem hallottam, se nem tapasztaltam, se nem hihetem.

Ketela: Édes Etelém! Én ezen szavaidhoz soha nem szoktam. Ugyan-azért: nem-is érthetem.

Etele: Avagy talán nem-is tudgya Fejedelemséged: hogy hitetlensége felől meg-győződve vagyok?

Ketela: Az én hitetlenségem felől?

Etele: Tudom: hogy nem a magamé felől. El-hiszem, hogy engemet az egész Világ előtt Hitetlennek kiáltott, és talán sokan annak-is tartanak. Azonban én hitetlen soha nem voltam. Felöllem a Világ akár mit tartson, csak arra kérem Fejedelemségedet: távozzon-el tőlem.

Ketela: Mind ezek még-sem az én régi Etelémnek szavai. - Talán el-tévelyedtem? Én édes Etelémhez jöttem: hogy vele élhessek. Mond-meg, akár ki légy, hol van édes Etelém?

Etele: Bár soha ötöt fel-ne találhatta volna Fejedelemséged. Mert ezzel magát, az egész világ előtt, a gyalázatos szégyen-köre ki-tette.

Ketela: Mondgyon tehát a világ akár-miket ellenem. Kimentenek minden gyanúból szemeimnek vissza-érő fényei, ezen szívemnek örvendetes dobogásai, hogy édes Etelémet látom. Tedd szívemre kezedet, és lásd azon örvendetes veréseket.

Tabán: Oh szerelmes anyám!

Ketela: Úr Isten! mit hallok? - Te vagy talán az én kedves Tabánom!

Tabán: Én vagyok édes anyám.

Ketela: Oh be szépen fel-nőttél édes Szegedi fajzatom. Már most el-felejtettem minden bánatimat.

Tabán: Oh anyám! szerelmes édes anyám! gyűlölnöm kellene annyai Személlyedet, midőn azon gyötrelmekről gondolkodom, melyeket édes atyám szenvedett. És valóban nem szeret-hetnék, ha ártatlanságod felől jó gondolattal nem volnék.

Ketela: Most látom, hogy nem csak szép, hanem bölcs fiú-is vagy édesem.

Tabán: Oh látom benned az Isten angyalát, ki azért küldtetett ide: hogy könyv-hullatásinkat meg-törüllye, vissza-is-adgya csendességünket.

Ketela: Mi zúr-zavarban vagytok Édeseim?

Tabán: Tedd-le édes atyám régi gyanúidat. Ezen én anyám bizonyosan ártatlan. Oh! Tedd anyámat-is ismét szerencsésé.

Etele: Esztelen magzat! Ha egy el vetemedett anyának gyalázattyát magadra vállalod, légyen úgy. Higgy-el néki mindenedet. Nekem semmit se.

Tabán: Oh mennyünk haza édes atyám. Ott vár bennünket a régi csendesség.

Etele: Én ugyan ezen Szigetben örömet lappangottam volna, ha ezen aszszony magát nem láttatta volna. Neve hallására egészen fel-zavaródtak csendgyeim. Köröszűl vagyok verve! - Oh Etelka! tudod-é: hogy szerettelek?

Ketela: Tudom édesem. Éppen ez az oka: hogy mostani szavaidat nem értem - Etele! - El-hagyhattad-é édes Etelkádát?

Tabán: Oh édes Atyám! még szemedre-is hány valamit. Ezt egy vétkes személy nem cselekedhetné - Atya! az élő Istenre kényszerítelek: add vissza édes anyámnak böcsületét, és nyugodalmát: mert ezekkel tartozol.

Etele: Ki óhajtaná azt inkább énnálam!

Tabán: Oh be gyönyörűséges állapot, midőn valami fiúnak édes anyja van. Midőn azon édes anyának mind szeretetében, mind szenvedésében részt vehet.

Etele: Nálad ezen érzékenség újság. Azért-is veszen erőt gyenge szíveden. Mind-az-által: Ez néked valóságos igazi anyád. - Benned a természet törvényét fel-bontani nem akarom. Neked kötelességed vagyon ezen aszszonyhoz; nem csak azért, hogy anyád; hanem azért-is:

hogy soha meg-nem bántott. De meg-bántott engem. Hevessen: Ugyan-azért bosszút-bosszút kell állanom. Csendesebben: Fiam! távozz-el innént.

Tabán: Atyám! Tőled tanultam: hogy a bosszú-állás csupán az Istené.

Etele: Ki-facsarom tehát az igazságot, és magamat meg-nyugtatom.

Ketela: Menny-el édes Fiam! Én édes atyádat jól ismérem. El-végezzük ketten a dolgot.

Tabán: El-megyek tehát, ha úgy parancsoljátok. Oh Istenem add-viszsa édes anyámat. Add vissza a csendességet. El-megyen.

KILENCEDIK RÉSZ.

Etele kegyetlensége.

Etele: Oh csendes békesség! melly már Magyar-országban uralkodol, be meszsze vagy töllem. Oh! vallyon hogy kezdgyek panaszimnak és bosszúmnak ki-fejezéséhez.

Ketela: Viszsa-adtak az Istenek. - Hála-adásunkról kezdgyük öröm-beszédeinket. Sokat sohajtoztam utánad. Most, mivel láthattalak, minden előbbeni gyötrelmimmal semmit se gondolok.

Etele: Oh be tudgya festeni ártatlanságának képét! Aszszonyom! Az Istenre kérem: még az idő kedvez, rejtse-el valahová személyét. Az én szivemben irtóztatók a háborúk. Bosszú állás után törekedem. Meg-eshetik: hogy életében kárt teszek.

Ketela: Azt az én édes Etelém nem cselekedheti. Ő nem Zalánfi, hogy mellyembe verje a kardot. Mind-az-által: ha bosszúdat meg-érdemlettem, hol egy gyilok, verd belém. Készebb leszek meg-halni, mint Etelémnek szomorúságát látni. De előre azt mondom: hogy lelkem ismérte nem vádol.

Etele: Igaz szavai lennének-é ezek az én régi Etelkámnak. Avagy Urát-csaló mézes madzagok?

Ketela: Olly igazak, valamint hogy én Árpádnak leánya, és ártatlan vagyok.

Etele: Igen jól vagyon. Az ártatlanságnak csupán egy próbája vagyon: tudni-illik: a bátorságos halál. Ki, csendes lélekkel meg-halván, minden félelem nélkül által-költözik a Magyarok Istenéhez, az már maga felől azt mondhattya, minden bizonynal: én ártatlan vagyok.

Ketela: Etele! mit akarsz ezen kétséges szavaiddal?

Etele: Én a valóságos ártatlanságnak próbáját, a zsebemben hordozom. Ki-húzván egy tokot: Ime ez az a tok, mellyben valaha ezen ereklyéd foglaltatott, mellyet mostanában-is mellyeden hordozol. De most benne nem azon méreg foglaltatik, mellyet Világosváratt Dajkától kaptál, és mellyet a Szegedi várban Rókának kebelébe dugtál; hanem valóságos méreg.

Ketela: Az Istenért! mit akarsz?

Etele: Bíraddá tennem magamat, egy hite-szegett feleség ellen. Ezt ugyan el-kelletik költened, és bátorságos haláloddal meg-mutatnod ártatlanságodat.

Ketela: Etele! az Istenre kérlek: meg-ne ölly. Mind-addig ártatlanságomat az Egekbe vinni nem akarnám, még tégedet felölle meg-nem-győznék.

Etele: A-mit két szemeim láttak, arról szóval meg-nem-győztettem. Csupán ezen méregnek el-költése, és bátorságos halálod bizonyíthattya-meg: hogy ártatlan vagy.

Ketela: Én ugyan sok viszontagságokban forgott életemmel keveset gondolok. Nem bánom, csak halálommal csendességedet vissza-téríthetném.

Etele: Bizonyossan vissza-térítheted.

Ketela: De meg-lásd: hogy holttom után-is ki-tudódik ártatlanságom. És te akkor oly bánatra ereszkedel, melyből soha senki ki-nem-segíthet.

Etele: Ezek mind csak fogások. Vonyogatod úgy-é vállaidat? Oh aszszonyi színlés! Előbb azt mondá: hogy a halálra kész lenne.

Ketela: Most-is kész vagyok, csak azzal nyugodalmadat remélhetném.

Etele: Viszsa adódik minden bizonynyal.

Ketela: Még egyszer a Magyarok Istenére kérlek: Magadért, és magzatimért: szánd-meg életemet.

Etele: Én-is ugyanazon Magyarok Istenére kérlek: Szánd-meg Etelét. Bizonyítsd-meg ártatlanságodat.

Ketela: Ha más módja nincsen ártatlanságom ki-mutatásának, ide a mérget. Isten néki.

Etele: Esküdgy-meg elől az élő Istenre: hogy ártatlan vagy: hogy azon esküvés-is a lelkedhez száradgyon, ha a Magyarok Istene eleibe állaszsz.

Ketela: Esküszöm azon Istenemre, kinek Egyházát Világosvárra rendeltem: hogy lelkem ismérete semmi vétekekkel nem vádol, és ártatlan vagyok.

Etele: Aszszony! ha ártatlanságodat hazugúl adod előmbe, meg-lakolsz a más világon. Ki-törültetik neved az érdekes Magyar Aszszonyoknak neveik közül. Soha Árpád eleibe nem kerülsz, és ő téged leányának nem fogad. Egygyütt leszel Rókával, ama gyalázatos Titkossal. Gondold-meg mind ezeket, minek-előtte a mérget el-vegged.

Ketela: Meg-gondoltam mindeneket. Add ide.

Etele, A mérges toknak oda adásával: Itt vagyok.

Ketela: Már látom édes Etelém: hogy irtóztató nagyok a te gyanúságaid. Látom azt is: hogy ezeket le-se-teheted, hanem halálommal. Isten néki édes Etelém. Ezt-is meg-cselekszem, csak nyugodalmad lássam. Mind-az-által: hallgasd-meg utolsó szavaimat és tellyesítsd-bé utolsó kéréseimet. - Vitesd-le holtom után Testemet Magyar-országba, ama híres Budára. El-fakadván sírva: Hadd nyúgodgyam Árpád mellett, édes atyám mellett, mint annak minden-koron ártatlan magzattya. Kérlek arra-is: Szeresd édes Gyermekeimet: Tabánt, és Krékát. Ezeket én néked nagy örömmel szültem. Most annál nagyobb gyötrelmeim között vállhatok-meg tőlök. Meg-engeded-é: hogy utollyára meg-ölellyem őket?

Etele: Csak az időt vesztegeted. Mennél előbb, annál jobb.

Ketela: Oh fiaim! az anyai szív melly nehezen válik-el tölletek! - Mind-az-által: többet türtem immár, el-tűrhetem eztet-is.

Ezek-után meg-nyitá a Mérget. Ugy tettzett: mintha halálának bizonyossága el rémítette volna egészben. Meg-változott színében. E változásait látván így szólla

Etele: Aszszony! még egyszer arra intelek: A Magyarok Istene eleibe hazugsággal menni, írtóztató dolog. Vald-ki inkább hitetlenségedet, és ime meg-engedem életedet. - Haza küldelek Magzatiddal Karjelbe. Én itt el-rejtem magamat, és meg-esett Személlyeden egész halálomig síránkozom.

Ketela: Nem illene édesem; ha én vétkes volnék, te lakolnál meg az én vétkemért.

Etele: Most végtére, kérlek: ne hazudgy az Egek rovássára. Mondgy igazat, minek-előtte a mérget meg-iszod. Jól meg-gondold a dolgot.

Ketela: Igen-is: jól meg-gondolván mindeneket, még csak arra kérlek utóllýára tégedet; ha holtom után ki-tudódik ártatlanságom (bizonyossan ki-tudódik pedig) meg-ne-ölesd magadat a bú-bánatok által. Szükséges a te életed kedves magzatidra nézve. Felejts-el engemet, és éllý bóldogabban nálam nélkül, mint velem élhettél. Engedd-meg: hogy utóllýára meg ölellyelek.

Etele: Most ezekröl ne-is gondolkozz. Hanem vigyázz boldogságodra. Esküdgy-meg még egyszer ártatlanságod mellett. Az-után edd-meg a mérget.

Ketela: Mindenkor engedelmes Hitesed voltam. Az akarok lenni halálom óráján-is. Az Egek hallatára mondom: hogy ártatlan vagyok. És íme ezzel meg-halok. Éllý Te édesem. Ajánlom Fiaimat! - - -

Ki-se mondhatta jól e szavakat, íme, nagy szív-bátorsággal, megnyitotta a mérget, és azt ajakihoz vitte: hogy valósággal meg-egye. El-írtózott erre Etele: és szíve nagyon dobogott. Csak kevésbé múlt-el; hogy Etelka el-nem-költötte. Hamar oda szaladván, kezeiből ki-csapta, és ezeket mondotta

Etele: Aszszony mit csinálsz? el-tápodván a mérget, és egy kő-darabra magát le-vetvén! Istenem-Teremtóm! már azt se hihetem, a-mit két szememmel láttam.

TIZEDIK RÉSZ.

Krékának elő-jötte.

Tabán, egy felöl bé-jöven: Istenem! minő zörgést hallék?

Ketela: Teremtő-Isten! le-térdelve: hálákat adok néked, ha Etelémnek szívét meg-győztem. - Ha pedig meg-nem-győztem, írtsatok-ki engemet, hogy ő gyarapodhasson.

Kréka, más felöl elő-kerülvén: Itt vagy, édes anyám? Oh be nagy szorgalommal kerestelek. - De Te mi-okra nézve térdepelsz? Talán valaki el-taszított tégedet-is? Mennyünk édes anyám a mi barlangunkba. Azok a sok-sok emberek semmit sem érnek. El-taszigálnak bennünket. Kelly fel édes anyám. Fel-emelé annyát.

Ketela, Fel-kelese után: Oh szerelmes Magzatim! Legyetek Ti ki-pótolói azon kincsemnek, mellyet édes atyátokban el-vesztettem.

Tabán: Az én édes anyám bizonyossan ártatlan. Oh! vigasztallya magát ezen gondolattal. Lehetetlen: hogy mindenünk el-veszszen.

Kréka pedig, Tabánra nézvén, csupán arról gondolkodott: mi-képpen hívhattya ő annyának azon Ketelát, kit ő-is annyának tartott. Azomban fejét csudálkozásában ide-tova csavarván, hirtelen meg-látta Etelét, és magát el-sikojtván, így szóllott

Kréka: Jaj amott látom azon gyilkos embert! Ő el-taszított már engemet magától. Talán tégedet-is ő taszított-el édes anyám? Szaladgyunk-el tőlle. Hadd mennyen-el hajóján. Mi Ete-uracscsal itt maradgyunk. Ő most Hengeriért ment. Azt mondgyák: hogy szükségjek nagyon reája.

Etele, hirtelen fel-kellvén, és *Etelka* ellen nagy méltósággal állván: *Aszszonyom!* Én még azt akarnám szemeire vetni, a-mit két szememmel láttam. De mivel már olly keverékben vagyok, hogy azt se hihetem, a-mit magam látok, szóllyon *Széplakival*, a-ki hasonló képpen két szemeivel látta. Ő bátorságossabban fel-fedezheti azt, a-mit én nyelvemre nem vehetek. Mint a tükörben, meg-láthattya akkor hitetlenségét.

Kréka: Mennyünk édes anyám, Lám hogy villog a szeme, ismétt el-akar-taszítani.

Etele: *Aszszony!* én Tizen-hat esztendőől fogva sanyargok. Az aszszony annyi esztendők után-is semmi töredelmességre nem jutott. Az ártatlanság széles e világon egy-forma. Az, az aszszonynak ábrázatján igen különböző festékekkel vagyon le-festve. Ezek-után el-mene.

TIZEN-EGYGYEDIK RÉSZ.

Széplaki Ketelával.

Széplaki: Hol van *Etele*-fejedelem?

Ketela: Éppen most mene-el innétt.

Széplaki: Meg-engesztelve-é?

Ketela: Azt mondá: hogy Fejedelemségedet fel-keressem. Olly valamit fogna ki-jelenteni ennékem, a-mit két szemei láttának.

Széplaki: Igen-is mondhatok. És ha azt tagadni fogja: akkor osztán mihez kapjon *Etele*, nem látom.

Tabán: Nékem úgy tetszik: hogy édes atyám igen kegyetlenül bánt még édesebb anyámmal.

Széplaki: Ha *Etele* azt cselekedte: arra néki oka volt. Oh nem ok nélkül mozog fán a levél.

Kréka: Oh ezen ember-is gonosz. - Mind-nyájan össze-esküdtek édes anyám ellen. Én pedig édes anyámat el-nem-hagyom.

TIZEN-KETTEDIK RÉSZ.

Ketelának fiai.

Kanda, Ballagit bé-hozván: Oh kedves Barátném! Az Isten adott szemem eleibe. Te ugyan szerencsétlen voltál édesem, de meg-segít az Isten. Ime magam-is jó hírrel jövök elődbe.

Kréka: Csak igaz az: ne anna az ember egy aszszont száz Férjfiakért: mert az aszszonyoknak százszorta jobb szívek vagyon. - Ime ezek nem gyötrik édes anyámat. Ugyan mi jó hírrel jöttél Te Márnának annya?

Kanda: Imhol vagyon édesem egy másik leányod-is; kit Héjjának neveztl.

Ketela, El-bámúlva: Az Istenért! Életben vagy még, kit már régen el-veszettnek lenni gondoltam?

Ballagi: Oh édes Anyám, meg-ne-vess úgy-engemet, mint édes atyám meg-vetett.

Ketela: Oh Héjja! édes leányom! Így tehát mindnyájan jelen volnátok édes Magzatim! Engemet-is meg-vetett édes Atyátok.

Ballagi: De immár sokkal lágyabb szive. Meg-könyörül rajtunk.

Ketela: Oh kedves lányom, hogy-hogy találhattalak-én-fel tégedet. Ő Kanda! nem tudod-é a történetet?

Kanda: Jut-é eszedbe azon Magyar-országi Komornok, ki, midőn két leányoddal a tengerre mentél, veled evezett?

Ketela: Jut igen-is; de ötet tizen-öt esztendőtlől fogva nem láttam.

Kanda: Ezen Komornok, midőn hajótok ketté-hasadott, fel-kapta Héjját, és vele nagy szorgalommal úszván, el-ért egy kis hajót, melly, minden ember nélkül, a vizek hátán lebegett.

Ballagi: Úgy mondotta nékem-is azon Komornok.

Kanda: Két napi hányattatása után, egy Gályára talált, mellyel Nagyhabiba¹⁶ jött; és, a Ti veszedelmeket bizonyosnak vélvén, ott-is maradott. Ő a leányt, mint-ha édes atya lett volna, úgy nevelte-fel.

Ballagi: Igen-is: mindenkor édes atyámnak neveztem, és éppen halála előtt jelentette-meg, ki-légyek. Által-adott Nagyhabinak, minek-utánna ki-vallotta édes anyám ellen el-követett ravaszságát, és anyámnak ártatlanságát bizonyosnak lenni mondotta.

Széplaki: Szeretem azt benned édes leányom: hogy édes anyádnak ártatlanságát támogatod. Oh mért láttam én valamit? Ime el-hinném beszédidet, és meg-nyugodnék.

Ketela: Mond-meg: mit láttál? Etelém-is azt mondá: hogy egy valami gonoszságomat te tölled hallhatom. Mond-ki minden bátorsággal.

Széplaki: Oh Fejedelem-aszszony! jól ismérem én azon latrot, ki Fejedelemségednek háló szobájából azon reggel ki-jött, midőn én Etelével bé-akartam menni.

Ketela: Tehát az Egeknek haragja szórja reám minden nyilait, ha ezen történetről csak egy szót-is tudok.

Széplaki: Aszszonyom lassabban az átkozódásokkal. Hát ha az Isten meg-talállya halgatni?

Ketela: Ugyan-azért: mi haszna ezen beszédemnek? Az én állhatatosságom, igen nagyon meg-van-rázódva.

Széplaki: De még jobban meg-fog-rázódni, ha azon latrát szeme eleibe hozom. - Tüstént itt leszek. El-mene.

Ketela: Azt ugyan soha szemeim eleibe nem hozod. De elég ez nékem: hogy kedves Magzatimmal vagyok. Leg-alább ezen édes örömemet meg-nem-keseríthetik a rakoncátlan nyelvek.

¹⁶ *Nagyhabi* nevezetű szép város ott vala a régi időkben, holott mostanában a Moszka-czároknak Lakhelyek vagyon: mellyet Péter-várnak neveznek. Ez-is Karjelben vagyon, és Nagyhabinak, ki Etelével egy vérből volt, öröksége vala. Midőn Nagyhabi kezeihez vette Héjját, örömet meg-jelentette volna Etelének, de ennek az aszszonyok ellen fel-dühödött indulatait jól ismervén; azon-kívül, hogy felöllök soha emlékezetet se teendene, esküvésével le-köteleztetvén: csupán olly alkalmatosságra várakozott, mellyben a leányt ki-nyilatkoztathassa. Most hogy hajóra keltek, ötet oda-haza hagyni nem akarta, hanem azon okból magával el-vinni, hogy, ki beszélvén néki eredetének fényességét, egyszer osztán édes atya eleibe ereszze, és vele meg-ismértesse. De tudván: hogy Etele a Fehér népet hajójában nem szenvedhetné, férfi ruhába öltöztette, és, hogy felölle annál kevesebbet gyanakodhatna Etele, a hajósok között köz-legénynek rendelte. **(Dugonics jegyzete.)**

Kanda: Oh be nagy örömedre lehetnek ezen áldott fiaid, kedves Etelkám.

Ketela: Én ugyan sírni fogok: hogy Etele-uramat örökre el-vesztettem; de egyszer-s-mind örvideni-is: hogy Tikteket fel-találtalak.

Kréka: Tehát azon vad ember, a-ki engem-is Téged-is magától el-taszított, a Te Urad, édes anyám?

Ketela: Igen-is: a Te édes atyád.

Kréka: Nem bánom én, akár mi legyen. Én atya nélkül eddig-is el-élhettem. Ez-után se köll. Ete-úr-fi az én atyám, és mindenem. Az minket soha el-nem-taszított, sótt még magához húzott, és mellyéhez szorított. Gyerünk édes anyám, még ismét ki-nem-taszígnak bennünket.

Tabán: Édes Húgom, mi ki-nem-taszígnak tégedet. Meg-látod, hogy édes atyánk se fog téged bántani.

Ballagi: Édes Húgom, mind-nyájan szeretünk tégedet. Szerettyük édes anyánkat-is.

Kréka: No már ezek minő szavak ismét? - Édes anyám, ez tehát az én bátyám? Ez pedig azon Néném, ki felől azt mondottad: hogy a tengerbe vezett?

Ketela: Igen-is édes leányom. Ők a-mint látod, élnek. És noha csendességemet egészben vissza-nem-adhatták-is, de reménségemben meg-erősítenek.

Kréka: És te az ő Annyok vagy, valamint az enyim?

Ketela: Éppen ollyas annyok, valamint a tiéd.

Ballagi: Mi pedig nagyon örvendezünk azon: hogy édes anyánkat fel-találtuk, valamint azon is, hogy a mi kedves Húgunkat-is meg-leltük.

Kréka: Oh Istenem! Istenem! én-is nagyon örvendenék, ha azon vad ember eszembe nem jutna. Ha rólla gondolkozom, tüstént oda van minden örömem. Most-is azt nézem: nem jön-é?

Tabán: Én azt néked meg-igérem, édes húgom: hogy azon ember egy rossz szóval se fog téged illetni.

Ballagi: Sótt azt-is meg-cselekszi, hogy Ete-uracs örökké a tiéd legyen.

Kréka: Azt ő-reá nem bízták. Elég erre Etének szeretete, a-ki engem úgy szeret, mint tik szerettek. Mind-az-által: hát azt meg-igéritek-é: hogy édes anyámnak se tesz valamit?

Ballagi: Meg-igen-is.

Kréka: No most tehát én-is nagyon örvendek. Mert láttátok: én igen szeretem magam körül a sok embereket. Csak, ha tőlők félnem kellett, akkor nem örömet látom. Tik mind-nyájan olly szépek vagytok!

Ballagi: Oh szép vagy Te-is édes húgom, és igen jó.

Kréka: Azon vad ember-is szép termetű és ábrázatú, még-is rossz. Láttátok: hogy meg-csalódik az ember a szép orczában!

TIZEN-HARMADIK RÉSZ.

Hengerinek vallása.

Perbete, Etével és Hengerivel elő-állván: Hol vagyon Széplaki-fejedelem? Ő ezen fogolynak meg-őrízését reám bízta volt. De el-szökött kezem közül. Ete-úrfi meg-látta, hogy magát egy barlangba vette. Onnatt osztán ki-húztuk. És, hogy többé el-ne-illanthasson, inkább ide-hozni akartuk.

Kréka: Oh Édes Etém, mért bántottad Hengerit?

Ete: Azért: mert országos Gaz-ember.

Kréka: Őtet annak nem mondhatni Ete. Ő engem szeret, és itt édes anyámmal ő tartott-ki bennünket.

Ete: Oh édes Krékám! Nagy dolog lappang eme szemét-emberben.

Perbete: Néki valóban gonosznak lenni kellett. Sok kincset ígért a koldus: ha Ete-úr-fiat ezen Szigetből el-viszem, és ama két fehér személyeket, s-leg-alább azon Ifjabbikat itt hagyom.

Kréka: No már ez nem szép volt tőled Hengeri, hogy Ete-úr-fiat el-akartad-küldeni. Te pedig azt jól tudtad: hogy én Etét szeretem. Keressetek magatoknak akár hol más Etét, de ez az enyim. Úgy-é édes Etém?

Ete: Oh nem vagyok már én a Tiéd édes Krékám!

Kréka: Micsodát? Ki mondotta azt?

Ete: A természet szabása. Csak ez-előtt hallottam Nagyhabitól, hogy Testvérem lennél.

Kréka, örömmel: tehát te az én bátyám volnál?

Ete: Nagyon sajnállom, édes Krékám.

Kréka: Már mért?

Ete: Azért: mert Húgom vagy.

Kréka: Ugyan rendes szokásjok vagyon ezen nagy világi embereknek. Most bennünket magokhoz vesznek, az-után el-taszigálnak; most szeretnek, azután nem szeretnek. Hiszen néked azon örvideni kellene: hogy én Húgod vagyok.

Ete: Csak inkább örvideném, ha az nem vólnál.

Kréka: Anyám, édes Anyám! halljad csak halljad: hogy boszszant ez-is engemet. Oh anyám! maradgyunk ezen kis Szigetben. - Ne mennyünk ama nagy Világba. Láttad-é: minők ottan a Férjfiak.

Széplaki, most jövén-elő Hengerinek kerestéből: Éppen ama Gaz embernek keresésében fáradoztam. Jó hogy itt talállak akasztó fára való. Íme Etelka! ezen ember ám ama gonosz pára, ki Etelének csendességét fel-háborította. Mondgya most szemébe Fejedelemséged, ha meri: hogy soha Hengerivel semmi barátságban nem vólt Karjelben.

Ketela: Én? - Hengerivel? - Barátságban? - Karjelben? -

Széplaki: Ő suhant-ki akkor Fejedelemségednek háló-szobájából, midőn én Etelével bé-akartam-menni.

Ketela: Az én háló szobámból? azon puruttya ember, kit én soha Karjelben nem ismértem, nem-is láttam soha. Szólly Hengeri: igazat mondok-é?

Hengeri: Igazat mond Fejedelemséged. Soha engem nem látott: velem soha se beszéllett.

Széplaki: Hát Te Országos Gaz-ember! nem azért tettelek-é-ki ezen vad Szigetbe, hogy Etelének Házát meg-böcstelenítetted? Mért nem szólottál akkor valamit? Mért hagytál bennünket illy utálatos hiszemben?

Hengeri: Mert engem akkor meg-nem-akart hallgatni Fejedelemséged. Veszett nevemet költötte, mivel el-akara-veszteni.

Széplaki: Nem te jöttél-ki, azon reggel, Etelkának háló szobájából, midőn én Etelével bé-akartam menni?

Hengeri: Én jöttem-ki igen-is. De ebben a Karjeliak Fejedelelemnője ártatlan: mert felöllem semmit se tudott. Másra intéztem akkor célomat.

Kanda: Oh hála a Magyarok Istenének! Ez másképpen meg-se-eshetett. - Hol vagy Etele?

Tabán: Oh az én édes anyám ártatlan. Oh édes anyám! ha bele-tekinthetnél szívembe: minő öröm foglalta-el minden érzékenségeimet! Kréka! Héjja! Örvendgyetek Ti-is.

Kréka: Tehát tik édes anyámat Rosznak tartották? - Oh Istentelen emberek! Hagygyuk itt édes anyám ezen nagy világi embereket. Még bennünket olyan lúgba kevernek, hogy lesz mit ki-szappanyozni.

TIZEN-NEGYEDIK RÉSZ.

A Titók ki-menetele.

Etele, Márnával, és Nagyhabival ki-jövé: Már látom édes Nagyhabim, hogy: noha Etelkámnak cselekedete írtóztató, még se kelletik olly keményen bánnom egy aszszonynak gyenge személlével.

Nagyhabi: Sokat el-kelletik újjaink közt nézni. Ha az Istenek is minden embert minden vétékért meg-nyilaznának, eddig ki-fogytak volna menyköveikből.

Etele: Te-is édes Márnám, meg-lágyítottad szívemet.

Márna: Édes Tabánom! A mi atyánk olly jó, olly kegyes, hogy csupán azt láttszattatik óhajtani, a-mit mi akarunk.

Nagyhabi, Ketelához: Kegyelmes Fejedelem-aszszony, ha mindgyárt egészben meg-nem-győzhettem-is édes urát Fejedelemségednek ártatlansága felől, leg-alább annyira vittem a dolgot: hogy azon illetlen látományról kételkedni kezdene. Ha ki-nem-űzheti-is egészben emlékezetéből; még-is (amint Etelének jó szívét ismerem) Fejedelemségednek bizonyosan meg-enged.

Etele: Igen-is Etelka, meg-engedek néked.

Ketela: Oh hála, ezer hála ezen szavadért. De engedgy-meg édesem tellyes szivedből.

Etele: Igen-is: tellyes szívemből.

Ketela: Oh köszönöm Nagyszívűségedet.

Széplaki: Fejedelem-aszszony! - A-kinek csak meg-engednek, annak Vétkeznie kellett. Ezt pedig, valamint el-kezdette, magáról le-rázhattya.

Ketela: Oh lelkem Széplakim! Vagyon egy érzékenségek az aszszonyi szívben, melly mindent fölül halad. Tudni-illik: hogy Etelémnek csupa meg-bocsátásával-is, vele boldogul élhetek.

Széplaki: De én Fejedelemségedet még-boldogabbnak látni kívánom: mert ártatlanságát el-akarom Etelével hitetni. Így a bocsánatra szükségünk nem leszen.

Ketela: Oh kedves Széplakim! Talán ez a máii napra elég-is vólna. A bocsánatra-is meg-feszült szívem örömembe; attól tartok, hogy, ha nagyobb örömet vészen, egészben meg-reped.

Etele: És Te, Széplaki, Etelkát ártatlannak-is tarthatod? Rajtam a hitetések nem fognak.

Nagyhabi: Uram! Fejedelemségednek azon Komornokja, kit Magyar-országból hozott, ki Héjját a tengerből ki-mentette, és fel-nevelte, egygyet értett azon Gaz-emberrel ki Etelkának alvó szobájából ki-suhant. Azon ember: sok ajándékok meg-igérésével, arra vitte a Komornokot: hogy ötét éjtszakára a Fejedelemnőnek háló szobájába ereszsze, bé-is-eresztette. Erről pedig Etelka semmit se tudott. Imhol vannak az Irások, mellyekben ama haldokló Komornok bizonságot téssen mindenenk fölül. Ő ezen Irásokat Héjjának kezeibe adta.

Széplaki: Hála légyen az Ur Istennek. Már most az igazság ki-sülhet. Mert azon Gaz-ember, ki akkor Etelkának háló szobájából ki-suhant, és kit mi-ketten Etelével szemeinkkel láttunk, ezen Hengeri vala.

Etele: Hengeri vólt azon ember? Én dühösségemben lévén, akkor nem-is láttam: ugyan azért ezen Szigetben meg-se-ismérhettem.

Tabán: Oh ha van valami irgalmasság szivedben, édes Hengerim! mondgy igazat. - Tégy bizonságot édes anyámnak ártatlansága fölül.

Márna: Én éretted esedezni fogok, hogy ne bántsanak. Szólly igazat, édes Hengerim.

Etele: Oh átkozott lélek! mit reszkettsz? Avagy inkább, édes lelkem Hengerim! hitesd-el velem: hogy édes Etelkám ártatlan, és íme én Tégedet Test-véremnek fogadlak, Fele-országomat néked adom. Szólly Hengeri szólly.

Hengeri: Már látom: hogy tovább a dolgot el-titkolnom nem lehet. Én Etelka-fejedelemnét, mihelyest Karjelbe érkezett, nagyon megszerettem: mert ötét, szépségjére nézve, a világ csudájának láttam. De mivel szebb erkölceiről többet hallottam, annak meghódítását alig reménlettem. Még-is, hogy kezemre kerítsem, szívjeknek el-választásáról gondolkodtam.

Kanda: Tudta Mesterségjét a gonosz.

Hengeri: Etelének tüzes indulatairól meg-valék immár győződve. Alkalmatosságot vártam: hogy Karjelből el-mennyen. Midőn Széplaki után indúlt, tudtam, hogy reggelre vissza-jövendene. Ugyan-azért reá-vettem az Komornokat, ki-engem Etelka szobájába bé-is-eresztett. Etelka aludt immár, és e dologról semmit se tudott. Én ágya alatt meg se moczczantam addig, még Etelének vissza-jövetelét reménségem szerént, meg-hallottam. Akkor ki-ugrottam, és örvendtettem: hogy a két szívet egymástól el-választottam.

Kanda: Istentelen ember.

Hengeri: Hogy ezt Széplaki meg-látta; mintha nem-is tudta vólna, hogy az én vóltam, hajójába csalt és Kapitánságot ígért. Azomban eme Szigetbe ki-tett: hogy itt el-veszszek. - Egy esztendővel, egy hajótörés után, ide vetődött Ketela és Kréka. Velek az ólta itt vagyok.

Ketela: Úgy vagyon édes Etelém. Minek-utánna Te engem elhagytál, egész esztendeig után-nad síránkoztam Karjelben. Nem győzvén várni haza-jövedet, hajóra ültem Krékámmal és Héjjámmal, azon reménséggel lévén, hogy valahol meg-lellek, Országodba-is térítlek.

Etele: Oh Etelkám! én téged meg-nem-éremellek. Menny vissza édes Zoltánodhoz, annak hátra lévő munkáit szemlélvén és abban gyönyörködve. Oh én téged soha meg-nem-éremlettelek. Menny vissza Hanzárhoz: hogy bé-vádold kegyetlen személyemet.

Ketela: Hallyad a Többit-is, édes Etelém. Hogy a Tengeren megindultunk (melly utazás nékem egész mételem¹⁷ vala, mivel a tenger vizeit nem szenvedhetem) még-is, a Te kedvedért, örömet hajókáztam mind-eddig, még a Szélvészek meg eredtek, és Héjjámat elvesztvén, engemet Krékával e szigetbe vetettek.

Etele: Oh Zoltán! Oh Hanzár! ha ezt meg-hallyátok!

Ketela: Itt már ezen Vad Szigetben tizen-öt esztendőtlől fogva nyomorgok, rólád gondolkodván, és szünetlen téged látni óhajtván.

Etele: Itt állak-é még sokáig, ki az egész történetben leg-nyalázatossabb vagyok? Minden velős meg-fontolás nélkül Etelkám, csupán egy gyanú miatt, el-hagyni, irtóztató dolog.

Ketela: Azt én, édesem, nagy Szereteted jelének tartom. Ha annyira nem kedveltél volna, soha ennyi ideig érettem nem szenvedtél volna.

Etele: Nem-nem-azt Te enném meg-nem engedheted. Ha Magyar-országba vissza menni nem akarsz, hogy ott Test-véred előtt bé-vádolly, eredgy magzatiddal vissza Karjelbe. Tabán-fiamat házassít-össze Márnával: hogy, a Te holtod után, ők uralkodgyanak. Add Etének Krékát: mert egymást szeretik. Ete nem az én Fiam, hanem a Finomi Fejedelemé. Úgy bízta reám holtta előtt: hogy, még fel-nő, országját igazgassam. Mennyetek-vissza, édeseim, én ezen vad Szigetben maradok. Somot és gyökeret eszem, mint egy szám-ki-vettetett, azon gondolattal emísztvén szívemet: hogy véhettem illy nagyon édes Etelkám ellen.

Kanda: Én Etelkának nemes szívét ismérem. Ő Fejedelemségedet itt nem hagyhattya.

Ketela: Hogy e Vad Szigetben maradhass, arra se én, se a természet szabadságot nem adhat. Fiaim, kérjétek édes Atyátokat.

Etele: Oh ne kérjétek édes fiaim. - Tanúlljátok-meg ezen én esetemből: hogy kellessék a jó személyt mind meg-éremelni, mind meg-tartani. Én megbocsáthatatlanul vétettem mind Etelkám, mind fiaim ellen.

Kréka: No már most tetszik nékem azon vad ember. Bezzeg, ha el-nem-taszítanál meg-ölelnék.

Etele: Ide karjaim közé lelkeim, által-ölelvén Krékát, és Héjját: Oh hogy egy Oszloppá nem válhatok veletek egygyütt, szünetlen érezvén azon örömet, melyet mostanában érek.

¹⁷ *Métel:* mételem, betegség.